

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
ALİ MƏHKƏMƏSİNİN
BÜLLETENİ

Baş redaktor:
R.Y.Rzayev

Baş redaktorun
müavini:
Ş.Y.Yusifov

Redaksiya heyəti:
H.A.Mirzəyev
T.Ş.Mahmudov
B.H.Əsədov
Z.M.Quliyev
Ə.M.Rüstəmov
V.Ə.İbayev
S.İ.Bəktaşi
H.Q.Nəsibov
Ə.A.Kərimov

Məsul katib:
A.M.Məmmədli

Redaksiyanın ünvanı:

Az 1025, Bakı şəhəri,
Yusif Səfərov küç.14
1193-cü məhəllə
Tel: 493-18-37
Faks: 493-18-37

www.supremecourt.gov.az

MÜNDƏRİCAT

Cinayət işləri üzrə məhkəmə təcrübəsindən

Şəxsin barəsində cinayət işi başlandıqdan sonra onun hüquqi statusunun düzgün müəyyən edilməməsi və iş üzrə sübutlar tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmayaraq onlara mənsubiyyəti, mümkünlüyü və mötəbərliyi üzrə qiymət verilməməsi İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun pozulması kimi qiymətləndirilmişdir.....3

Qaçqınçılığın obyektiv tərəfinin icra edilməsində iştirak etməyən, lakin qaçaqmalçılığın predmetini təşkil edən əşyaları təhvil almağı qabaqcadan vəd etmiş şəxsin hərəkətləri CM-in 32.5-ci maddəsinə istinad olunmaqla tövsif edilməlidir.....10

Cinayət işinə məhkum edilmiş şəxsin və müdafiəçinin iştirakı olmadan baxılması «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Konvensiyasının 6-cı maddəsinin pozuntusu hesab edilə bilər.....15

Mülki işlər üzrə məhkəmə təcrübəsindən

Daşınmaz əmlakın alqı-satqı müqaviləsinin qanunla müəyyən olunmuş qaydalarına əməl olunmaması əldə edinin mülkiyyət hüququnun əmələ gəlməsini istisna edir.....20

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən birinci instansiya məhkəməsində işə baxılmanın predmeti olmayan yeni tələblər qəbul edilə və onlara baxıla bilməz.....22

Dini əqidəni ifadə etmək azadlığı qanunda nəzərdə tutulduğu və demokratik cəmiyyətdə zəruri olduğu hallarda məhdudlaşdırıla bilər.....29

Tədbirlər

Ali Məhkəmədə dairə seçki komissiyalarının sədrlərinə seçki hüquqlarının məhkəmə müdafiəsi və mübahisələrin məhkəmədə həlli qaydaları barədə ətraflı məlumat verilmişdir.....37

Ali Məhkəmədə Dəyirmi masa keçirilmişdir.....39

Beynəlxalq Əlaqələr

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayevin Ukraynaya səfəri.....40

CİNAYƏT İŞLƏRİ ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Şəxsin barəsində cinayət işi başlandıqdan sonra onun hüquqi statusunun düzgün müəyyən edilməməsi və iş üzrə sübutlar tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmayaraq onlara mənsubiyyəti, mümkünlüyü və mötəbərliyi üzrə qiymət verilməməsi İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun pozulması kimi qiymətləndirilmişdir

Ağır cinayətlərə dair işlər üzrə Azərbaycan Respublikası Hərbi Məhkəməsinin 14 oktyabr 2010-cu il tarixli hökmünə əsasən İsmayılov Ruslan Ələvsət oğlu Azərbaycan Respublikası CM-in 29, 120.2.3, 333.1 və 335.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinərək CM-in 29, 120.2.3-cü maddəsi ilə 11 il 3 ay müddətə, CM-in 333.1-ci maddəsi ilə 6 ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına, CM-in 335.1-ci maddəsi ilə 1 il müddətinə intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama cəzasına, CM-in 68-ci maddəsinə əsasən azadlıqdan məhrum etmənin bir günü intizam xarakterli hərbi hissədə saxlamanın bir gününə bərabər tutulmaqla, CM-in 66.3-cü maddəsinə əsasən təyin olunmuş cəzaları qismən toplama yolu ilə birləşdirilərək 11 il 6 ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Məhkəmənin hökmünə əsasən, R.Ə.İsmayılov ona görə məhkum edilmişdir ki, o, üç gündən az olsa belə altı ay ərzində təkrarən üç dəfə qısa müddətə hərbi hissəni özbaşına tərk etmiş, özünü xəstəliyə vurma və aldatma yolu ilə hərbi xidmət vəzifələrini yerinə yetirməkdən imtina etmiş, habelə iclimalı borcunu yerinə yetirməsi ilə əlaqədar Əliyev Sərxan Ələvsət oğlunu qəsdən öldürməyə, yəni həyatdan məhrum etməyə cəhd etmişdir.

Belə ki, İsmayılov Ruslan Ələvsət oğlu 12 oktyabr 2009-cu il tarixdə Ucar rayon hərbi komissarlığı tərəfindən müddətli həqiqi hərbi xidmətə çağırılaraq Müdafiə Nazirliyinin 877 sayılı hərbi hissəsinin 5-ci taborunun 13-cü bölüyünün snayper manqasında, snayper vəzifəsində, əsgər rütbəsində xidmət edərkən, 09 dekabr 2009-cu il tarixdə saat 22:30 radələrində hərbi hissəni özbaşına tərk edib getmiş və 10 dekabr 2009-cu il tarixdə saat

11:30 radələrində hərbi hissəyə qayıtmış, bundan sonra həmin hərbi hissənin 3-cü taborunun 8-ci bölüyünün atəş-dəstək tağımının snayper manqasının snayperi vəzifəsində, əsgər rütbəsində xidmət edərkən, 17 mart 2010-cu il tarixdə saat 14:00 radələrində hərbi hissəni özbaşına tərk edərək 18 mart 2010-cu il tarixdə saat 12:00 radələrində hərbi hissəyə qayıtmış və 10 may 2010-cu il tarixdə saat 18:00 radələrində hərbi hissəni özbaşına tərk edib 11 may 2010-cu il tarixdə saat 19:15 radələrində hərbi hissəyə qayıtmış, çağırış üzrə həqiqi hərbi xidmətdə olan hərbi qulluqçu olmaqla üç gündən az olsa belə, altı ay ərzində təkrarən hərbi hissəni özbaşına buraxıb getmişdir.

Bundan başqa o, həmin vəzifədə, əsgər rütbəsində xidmətdə olduğu müddətdə, 30 aprel 2010-cu il tarixdə saat 21:00 radələrində hərbi xidmət vəzifəsini özünü xəstəliyə vurma və aldatma yolu ilə yerinə yetirməkdən imtina etmək məqsədilə, hərbi hissənin tibb məntəqəsinə müraciət edərək yalandan 1 ədəd tikiş iynəsi udduğunu bildirmiş, 01 may 2010-cu il tarixdən 05 may 2010-cu il tarixədək olan müddətdə hərbi xidmət üzrə vəzifəsinin icrasından kənarlaşdırılaraq 004 sayılı hərbi hospitalda stasionar müalicəyə qəbul olunmasına nail olmuşdur.

Daha sonra o, əvvəllər onun hərbi hissəni özbaşına tərk etməsi və digər qanunsuzluqlara yol verməsi faktlarına dair hərbi hissədə aparılan araşdırma və prokurorluqda aparılan istintaq zamanı ictimai borcunu yerinə yetirərək törətdiyi cinayətlərə dair obyektiv izahat və ifadə vermiş 3-cü taborun 8-ci bölüyünün əsgəri Əliyev Sərxan Ələvsət oğlundan qisas almaq üçün 29 may

2010-cu il tarixdə saat 17:30 radələrində, sorxoş vəziyyətdə əvvəlcədən əldə edib əsgər yataqxanasında çarpayısının döşəyinin altında saxladığı məişət-təsərrüfat təyinatlı mətbəx bıçağını götürərək, sonuncunu bülüyün ayaqyoluna çağıraraq, orada onu öldürmək, yəni qəsdən həyatdan məhrum etmək məqsədilə bədəninin həyat üçün əhəmiyyətli hesab edilən baş, boyun və qarın nahiyələrinə bıçaqla zərbələr endirmək üçün ona hücum etmiş, əvvəlcə sol qarın nahiyəsinə bir bıçaq zərbəsi vurmuş, S.Ə.Əliyev özünü qoruyaraq ona müqavimət göstərmək üçün hər iki əlini irəliyə uzadarkən 2-ci bıçaq zərbəsi ilə onun sol əlinin III barmaq nahiyəsinə yaralamış, bundan sonra R.Ə.İsmayılov badalaq verərək S.Ə.Əliyevi yerə yıxmış, 3-cü zərbəni vurarkən bıçaq sağ əlin I -II barmaqlarının arasını kəşmiş, həyat üçün əhəmiyyətli olan baş və boyun nahiyələrinə zərbə endirərkən bıçağın tiyəsi çənə nahiyəsinə dəyərək sındığından, eləcə də S.Ə.Əliyevin alt çənə nahiyəsindən aldığı xəsarət nəticəsində axan qan boyun nahiyəsinə axdığından, xəsarəti S.Ə.Əliyevin boyun nahiyəsinə yetirdiyini və bundan onun öləcəyini zənn edib hadisə yerindən getmiş, ona «alt çənənin sağ üfiqi şaxəsinin aşağı kənarının, alt çənənin sol bucaq nahiyəsinin, qarının sol ön yan səthinin, sağ əlin I-II barmaqlar arasına nahiyənin və sol əlin III barmağının yaraları ilə müşayiət olunan, ümumilikdə sağlamlığın qısa müddətə pozulmasına səbəb olan və yüngül zərərverməyə aid edilən» bədən xəsarətləri yetirməklə S.Ə.Əliyevi öldürməyə, yəni qəsdən həyatdan məhrum etməyə cəhd etsə də, öz iradəsindən asılı olmayan səbəblərə görə əməlini başa çatdırıb bilməmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Hərbi Kollegiyasının 21 aprel 2011-ci il tarixli qərarı ilə məhkum R.Ə.İsmayılovun apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, Ağır cinayətlərə dair işlər üzrə Azərbaycan Respublikası Hərbi Məhkəməsinin 14 oktyabr 2011-ci il tarixli hökmü dəyişdirilmədən saxlanmışdır.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Hərbi Kollegiyasının 21 aprel 2011-ci il tarixli qərarından məhkum R.Ə.İsmayılov və onun müdafiəçisi - Abşeron rayon Hüquq Məsləhətxanasının vəkili C.İ.İsgəndərov

kassasiya şikayəti verərək həmin qərarın ləğv edilməsini xahiş etmişlər.

Kassasiya şikayətində əsasən işin faktiki halları mübahisələndirilməklə həmin şikayət onunla əsaslandırılmışdır ki, istər ibtidai istintaq, istərsə də birinci və apellyasiya instansiya məhkəmələri tərəfindən işin tam, hərtərəfli və obyektiv baxılması üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən hallar müəyyən edilməmiş və nəticə etibarilə R.Ə.İsmayılov əsassız və qanunsuz olaraq Azərbaycan Respublikası CM-in 29, 120.2.3, 333.1 və 335.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinərək məhkum edilmişdir.

Məhkəmə kollegiyasının iclasında çıxış edən məhkum R.Ə.İsmayılovun müdafiəçisi C.İ.İsgəndərov kassasiya şikayətinin təmin olunmasını, R.Ə.İsmayılovun Azərbaycan Respublikası CM-in 29, 120.2.3, 333.1 və 335.1-ci maddələri ilə məhkum edilməsi barədə Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin 21 aprel 2011-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini xahiş etmişdir.

Məhkəmə kollegiyasının iclasında dövlət ittihamçısı C.F.Budaqov kassasiya şikayətinə etirazını bildirməklə, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Hərbi Kollegiyasının 21 aprel 2011-ci il tarixli qərarının dəyişdirilmədən saxlanılmasını xahiş etmişdir.

İş üzrə zərərçəkmiş şəxs lazımı qaydada məlumatlandırılmasına baxmayaraq məhkəməyə gəlmədiyindən, məhkum məhkəmədə iştirak etmək arzusunu bildirmədiyindən, məhkəmə kollegiyası Azərbaycan Respublikası CPM-in 419.4-cü maddəsinə əsasən işə həmin şəxslərin iştirakları olmadan baxılmasını mümkün hesab etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası məruzəçini, kassasiya şikayətinin təmin olunması barədə məhkum R.Ə.İsmayılovun müdafiəçisi C.İ.İsgəndərovun çıxışını, dövlət ittihamçısı C.F.Budaqovun kassasiya şikayətinə qarşı etirazını dinləyib, kassasiya şikayətinin dəlillərini və iş materiallarını araşdırıb hesab etmişdir ki, hazırkı iş üzrə Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Hərbi Kollegiyasının 21 aprel 2011-cu il tarixli qərarı qismən ləğv edilməli, kassasiya şikayəti qismən təmin edilməlidir.

Məhkum R.Ə.İsmayılov və müdafiəçisi C.İ.İsgəndərov tərəfindən verilmiş kassasiya şikayətinin məzmunundan görünür ki, orada işin faktiki halları və əməlin tövsifi məsələləri mübahisə olunmuşdur. Əvvəla hesab edilmişdir ki, R.Ə.İsmayılovun hərbi hissəni üç dəfə özbaşına tərk etməsi məhkəmə qərarları ilə sübuta yetirilməmişdir. Belə ki, iki dəfə hərbi hissəni özbaşına tərk etməsini etiraf etdiyi təqdirdə üçüncü dəfə belə hərəkətə yol verməsini inkar etməsi məntiqə uyğun deyildir. Lakin məhkəmələr əsassız olaraq onun bu ifadəsini özünü müdafiə xarakterli hesab edərək Azərbaycan Respublikası CPM-in 318.1-ci maddəsinin tələblərini pozmuş, ona qarşı irəli sürülmüş ittihamdan ayrı-ayrı bəndləri çıxartmaq hüququna malik olduğu təqdirdə bunu etməmişdir. Nəticə etibarilə R.Ə.İsmayılovun CM-in 333.1-ci maddəsi ilə tövsif olunan əməlinin ümumi tövsifinə təsir etməsə də həmin maddə ilə ona qarşı irəli sürülmüş ittihamın həcmi süni surətdə genişləndirilmişdir.

R.Ə.İsmayılova qarşı Azərbaycan Respublikası CM-in 333.1-ci maddəsi ilə irəli sürülmüş ittihamın həcmi süni surətdə genişləndirilməsinə dair kassasiya şikayətinin həmin dəlili ilə əlaqədar məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, iş materiallarına əsasən, məhkum R.Ə.İsmayılovun 10-11 may 2010-cu il tarixlərdə hərbi hissənin yeməxanasında olması həm ibtidai araşdırma, həm də məhkəmə istintaqı zamanı təkzib olunmuşdur. Belə ki, 877 sayılı hərbi hissənin 3-cü MAT komandiri kapitan R.Həsənovun 12 may 2010-cu il tarixli təqrirlərindən görünür ki, əsgər İsmayılov Ruslan Əlövsət oğlu 10 may 2010-cu il tarixdə saat 18:00 radələrində hərbi hissəni özbaşına tərk etmiş və 11 may 2010-cu ildə saat 19:15 radələrində xidməti yerinə qayıtmışdır. Digər tərəfdən, iş üzrə dindirilmiş Nofəl Həsənov və digər hərbi qulluqçuların ifadələrindən görünür ki, əsgər yeməxanasında kənar şəxslərin qalmasına yol verilmir, soyuq olduğuna görə orada gecə qalmaq da mümkün deyil, əgər R.Ə.İsmayılov orada qalsaydı belə bu faktı yeməxanada növbədə olan şəxslər görməli idilər. Lakin onu orada görənlər olmamışdır.

Kassasiya şikayətində həmçinin göstərilmişdir ki, R.Ə.İsmayılovun əməlinə

Azərbaycan Respublikası CM-in 335.1-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulan cinayət tərkibinin əlamətləri yoxdur. Belə ki, R.Ə.İsmayılov hərbi xidmət vəzifəsini yerinə yetirməkdən imtina etmək məqsədilə deyil, hərbi hissədə barəsində yol verilən təhqir və işgəncələrə son qoymaq üçün iynə atıb intihar etməkdən başqa bir çıxış yolu olmadığından özündə olan bir ədəd tikiş iynəsini udmuşdur.

Kassasiya şikayətinin bu dəlili ilə əlaqədar məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, R.Ə.İsmayılovun CM-in 335.1-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş əməli törətməkdə təqsiri ibtidai və məhkəmə istintaqı zamanı dindirilən şahidlər Kərimov Heybət Xaləddin oğlu, Camalov Nicat Murad oğlu, Salamov Tural Fərman oğlu, Əhmədov Şahin Taleh oğlu, Həsənov Nofəl Əsəd oğlu, Əliyev İlfəddin Abdulla oğlunun ifadələri və iş materiallarında olan digər sənədlərlə tam sübuta yetirilmişdir.

Belə ki iş üzrə ifadə vermiş zərərçəkmiş şəxs və digər hərbi qulluqçular R.Ə.İsmayılovu nizam-intizamsız bir əsgər kimi tanıdıqlarını, onun hərbi hissədə döyülüb təhqir olunmadığını, ona münasibətdə hər hansı işgəncəyə yol verilmədiyini bildirmişlər. Bundan başqa birinci instansiya məhkəməsinin iclasında dindirilən Müdafiə Nazirliyinin 877 sayılı hərbi hissəsinin tibb xidmətinə cavabdeh zabiti Əliyev İlfəddin Abdulla oğlu ifadə verərək göstərmişdir ki, “Mədə-bağırsaq traktının yad cismi” diaqnozu ilə tibb məntəqəsinə qəbul edilən R.Ə.İsmayılov dediyinə görə tikiş iynəsi udduğunu bildirmişdir. Səbəbini soruşduqda isə R.Ə.İsmayılov tikiş tikməsi ilə əlaqədar ağzına iynə qoyduğunu və qəflətən iynəni udduğunu söyləmişdir. Göründüyü kimi, R.Ə.İsmayılovun hərbi hissədə döyülməsi, təhqir olunması ilə bağlı intihar etmək məqsədilə tikiş iynəsi udması iş materialları ilə təkzib olunur.

Bundan başqa məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin həmin dəlilləri ilə əlaqədar onu da qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası CPM-in 419.1-ci maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya şikayətinə və ya kassasiya protestinə mahiyyəti üzrə baxaraq, yalnız hüquqi məsələlər üzrə cinayət qanununun və bu

Məcəllənin normalarının tətbiqinin düzgünlüyünü yoxlayır.

Qeyd olunan maddədən görüldüyü kimi sübutların mahiyyəti üzrə araşdırılması, mötəbərliyi, kifayətliliyi, cinayət faktının müəyyən edilməsi kimi məsələlərin həlli qanunla kassasiya instansiyası məhkəməsinin deyil, birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin səlahiyyətlərinə aid edilmişdir.

Qanunun bu tələbindən həmçinin görünür ki, kassasiya instansiyası məhkəməsi birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrindən fərqli olaraq hər hansı bir faktın baş verib-verməməsini müəyyən etmir və yalnız həmin məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş hallara əsasən cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliyinin normalarının düzgün tətbiq edilib-edilməməsi məsələlərinə öz münasibətini bildirir.

İşin faktiki hallarının araşdırılması vəzifəsi üzərinə qoyulmuş birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri isə belə nəticəyə gəlmişlər ki, R.Ə.İsmayılovun Azərbaycan Respublikası CM-in 333.1 və 335.1-ci maddələri ilə nəzərdə tutulan cinayət əməllərini törətməsi hökmdə və qərarda göstərilən təkzibolunmaz sübutlarla öz təsdiqini tapmış, habelə həmin məhkəmələr qeyd edilən məsələ ilə bağlı cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliyinin normalarını düzgün tətbiq etmişlər.

Ona görə də məhkəmə kollegiyası R.Ə.İsmayılovun müdafiəçisinin kassasiya şikayətinin həmin dəlilləri ilə razılaşmamış və belə hesab etmişdir ki, R.Ə.İsmayılovun Azərbaycan Respublikası CM-in 333.1 və 335.1-ci maddələri ilə nəzərdə tutulmuş cinayət əməllərini törətməsi məhkəmə baxışları zamanı kifayət qədər sübuta yetirilmiş və bu səbəbdən də kassasiya şikayəti həmin hissədə təmin edilməməlidir.

Kassasiya şikayətində həmçinin R.Ə.İsmayılovun Azərbaycan Respublikası CM-in 29, 120.2.3-cü maddəsi ilə təqsirləndirilməsi məsələsi də mübahisələndirilmişdir. Hesab olunmuşdur ki, birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən Azərbaycan Respublikası CPM-in 126.3 və 126.6-cı maddələrinin tələbləri pozulmuşdur. Belə ki, iş üzrə dindirilmiş şahidlər hadisəni birbaşa görmədikləri və məhkum

R.Ə.İsmayılovun zərərçəkmiş şəxs S.Ə.Əliyevi öldürmək niyyəti ilə ona xəsarət yetirməsini eşitdikləri barədə ifadə vermişlər. İttiham hökmü baş vermiş cinayət hadisəsinin mexanizmi, o cümlədən cinayətin motivi, məqsədi və subyektiv tərəfinin digər ünsürləri kifayət qədər araşdırılmadan, yalnız məhkum R.Ə.İsmayılovun etirafedici ifadələrinə əsaslanmışdır. Apellyasiya instansiya məhkəməsi isə birinci instansiya məhkəməsinin mövqeyi ilə razılaşmışdır.

İş materiallarından görüldüyü kimi, birinci instansiya məhkəməsi R.Ə.İsmayılovun S.Ə.Əliyevə həyat üçün təhlükəli olan baş və boyun nahiyələrinə zərbə endirərkən bıçağın tiyəsinin sonuncunun çənə nahiyəsinə dəyərək sınımasını görərək, eləcə də S.Ə.Əliyevin aldığı xəsarət nəticəsində axan qanın boyun nahiyəsinə axdığından xəsarəti S.Ə.Əliyevin boyun nahiyəsinə yetirdiyini və bundan sonra öləcəyini zənn edərək hadisə yerindən getməsinə əsas götürüb onun öz iradəsindən asılı olmayan səbəblərə görə əməlini başa çatdırma bilməməsi qənaətinə gəlmiş və beləliklə də R.Ə.İsmayılov qəsdən adam öldürməyə cəhd etməyə görə, yəni Azərbaycan Respublikası CM-in 29, 120.2.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinərək məhkum edilmiş, apellyasiya instansiya məhkəməsi isə bu nəticə ilə razılaşmışdır.

Kassasiya kollegiyası məhkəmələrin gəldikləri nəticə üzrə qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası CPM-in 126.6-cı maddəsinə əsasən təqsirləndirilən şəxsin cinayət törətməkdə öz təqsirini etiraf etməsi yalnız iş üzrə bütün sübutların məcmusu ilə təsdiq edildiyi halda ona qarşı ittihamın əsası kimi qəbul edilə bilər. İş materiallarından görünür ki, ibtidai istintaqın bütün mərhələlərində məhkum R.Ə.İsmayılov S.Ə.Əliyevə xəsarət yetirməsini birbaşa sonuncunu öldürmək məqsədilə törətdiyini etiraf etsə də, onun əməlini başa çatdırmamasının səbəbləri kifayət qədər araşdırılmamışdır.

Belə ki, ibtidai istintaq orqanı tərəfindən R.Ə.İsmayılova CM-in 29, 120.2.3-cü maddəsi ilə ittiham irəli sürülməsi əsasən məhkum R.Ə.İsmayılovun etirafedici və zərərçəkmiş şəxs S.Ə.Əliyevin ifadələri ilə əsalandırılaraq R.Ə.İsmayılovun əməlini öz

iradəsindən asılı olmayan səbəblərdən başa çatdırıla bilməməsi ilə əlaqələndirilmişdir.

Lakin, iş materiallarından da göündüyü kimi, zərərçəkmiş şəxs işin gedişatı dövründə ifadələrini dəfələrlə dəyişdirmişdir. Belə ki, zərərçəkmiş şəxs ibtidai istintaqın ilkin mərhələsində verdiyi ifadəsində göstərmişdir ki, o, R.Ə.İsmayılova müqavimət göstərə bilmədiyi üçün qışqıraraq, səsinə taborun əsgərlərindən bir neçəsi gəlmiş və İsmayılovu ondan uzaqlaşdırmışlar. Lakin zərərçəkmiş şəxsin həmin ifadəsi iş materiallarına əlavə edilmiş şahidlər Omarov Mehman Zahid oğlu, Kərimov Heybət Xaləddin oğlu və Salamov Tural Fərman oğlunun ifadələri ilə təkrar edilmişdir. Belə ki, istər ibtidai istintaq dövründə ifadə vermiş şahid M.Z.Omarov, istərsə də ibtidai istintaq və birinci instansiya məhkəməsinin iclasında dindirilmiş şahidlər H.X.Kərimov və T.F.Salamov zərərçəkmiş şəxs S.Ə.Əliyevin köməyinə gələrkən S.Ə.Əliyevlə R.Ə.İsmayılovun yanaşı dayandıqlarını gördüklərini və S.Ə.Əliyevi qan içində olduğundan onu dərhal bölüyün dəftərxanasına apardıqlarını bildirmişlər.

Bundan başqa zərərçəkmiş şəxs S.Ə.Əliyev ibtidai istintaqın sonrakı mərhələsində və birinci instansiya məhkəməsinin iclasında ifadəsini dəyişərək bildirmişdir ki, qışqıraraq səsinə taborun bir neçə əsgəri ayaqyoluna daxil olmuş, amma həmin vaxtdək, yəni R.Ə.İsmayılovun ona sonuncu zərbəni vurduqdan sonra bıçaq onun alt çənəsinə dəyərək tiyəsindən sınımış və onlar üzübüz dayanmışlar. Bıçağın sınıması ilə əsgərlərin ayaqyoluna daxil olması ani baş vermiş və əsgərlər ayaqyoluna daxil olan kimi İsmayılov çıxıb getmişdir. Əsgərlərin ayaqyoluna daxil olduqdan sonra onu aralayaraq apardıqları barədə ilkin ifadəsi və əsgərlərin ayaqyoluna daxil olduqdan sonra İsmayılovun çıxıb getdiyini göstərməsinə dair hazırkı ifadələr arasında ziddiyyətin olması barədə verilən sualı isə zərərçəkmiş ilkin ifadə verərkən fikrini düzgün çatdırıla bilməməsi ilə izah etmişdir.

Göründüyü kimi, niyyətinin məhz S.Ə.Əliyevi öldürmək olması barədə R.Ə.İsmayılovun etirafedici ifadələrinin işin digər halları ilə təsdiq olunub-olunmaması tam araşdırılmamışdır.

Bundan başqa, apellyasiya instansiya məhkəməsinin məhkəmə iclasında dindirilən zərərçəkmiş şəxs S.Ə.Əliyev əvvəlki ifadələrinin tam əksinə olaraq göstərmişdir ki, aralarında baş vermiş mübahisə zamanı R.Ə.İsmayılov ona “sənə elə bir iz qoyacam ki, həmişə bu hadisəni xatırlayasın” demişdir. S.Ə.Əliyev həmçinin bildirmişdir ki, əslində R.Ə.İsmayılovun onu öldürmək niyyəti olmamışdır, əgər onun belə məqsədi olsa idi, o həmin məqsədini reallaşdırardı. Lakin apellyasiya instansiya məhkəməsi tərəfindən nəinki zərərçəkmiş şəxsin bu ifadəsinə qiymət verilməmiş, onun ifadəsini dəyişdirməsinin səbəbləri ümumiyyətlə araşdırılmamış, ona bununla bağlı hətta sual belə verilməmişdir.

Göründüyü kimi, ibtidai istintaq orqanı R.Ə.İsmayılovun S.Ə.Əliyevə xəsarət yetirməsinin motivini müəyyən edə bilməmiş və ona CM-in 29,120.2.3-cü maddəsi ilə elan olunmuş ittihamı R.Ə.İsmayılovun S.Ə.Əliyevə həyat üçün təhlükəli olan baş və boyun nahiyələrinə zərbə endirərəkən bıçağın tiyəsi çənə nahiyəsinə dəyərək sındığından, eləcə də S.Ə.Əliyevin aldığı xəsarət nəticəsində axan qanın boyun nahiyəsinə axdığından xəsarəti S.Ə.Əliyevin boyun nahiyəsinə yetirdiyini və bundan sonra öləcəyini zənn edərək hadisə yerindən getdiyi üçün öz iradəsindən asılı olmayan səbəblərə görə əməlini başa çatdırıla bilməməsi kimi ehtimallar üzərində qurmağa çalışmışdır. Birinci və apellyasiya instansiya məhkəmələri isə ibtidai istintaq orqanının mövqeyini qəbul etdikləri yekun məhkəmə aktları ilə təsdiq etmişlər.

Halbuki, Azərbaycan Respublikası CPM-in 351.2-ci maddəsinə əsasən məhkəmənin ittiham hökmü ehtimallara əsaslanma bilməz və yalnız məhkəmə baxışı zamanı təqsirləndirilən şəxsin təqsiri sübuta yetirildiyi halda çıxarılır.

Həmin Məcəllənin 349.3-cü maddəsinin tələbinə görə, məhkəmə hökmü qanuni və əsaslı olmalıdır.

Həmin Məcəllənin 349.4-cü maddəsinin müddəələrindən görünür ki, məhkəmənin hökmü o halda qanuni hesab edilir ki, o, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının, CPM-in, Azərbaycan Respublikasının cinayət

və digər qanunlarının tələblərinə riayət edilməklə çıxarılmış olsun.

CPM-in 349.5-ci maddəsində isə göstərilir ki, məhkəmənin gəldiyi nəticələr yalnız məhkəmə istintaqında tədqiq edilmiş sübutlara əsaslandıqda, bu sübutlar ittihamın qiymətləndirilməsi üçün kifayət etdikdə, habelə məhkəmənin müəyyən etdiyi hallar onun tədqiq etdiyi sübutlara uyğun gəldikdə məhkəmənin hökmü əsaslı hesab edilir.

“Məhkəmə hökmü haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun 27 dekabr 1996-cı il tarixli 4 №-li qərarının 4-cü bəndində nəzərdə tutulmuş tövsiyələrindən görüldüyü kimi, CPM-in 351.2-ci maddəsinə əsasən ittiham hökmü mülahizələrə əsaslanma bilməz. İttiham hökmü iş üzrə baş vermiş bütün rəvayətlər təhqiq edildikdən, bütün mövcud ziddiyyətlər aydınlaşdırılıb qiymətləndirildikdən sonra, mötəbər sübutlar əsasında çıxarılmalıdır.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 351.3-ci maddəsinə əsasən məhkəmə tərəfindən ittiham hökmü məhkəmə istintaqında tədqiq edilmiş mötəbər və mümkün sübutlara əsaslanaraq və təqsirləndirilən şəxsin təqsirliliyinə dair aradan qaldırılma bilməyən şübhələri onun xeyrinə şərh edərək çıxarıla bilər.

Hazırkı iş üzrə isə birbaşa apellyasiya instansiya məhkəməsinin iclasında (məhkəmə iclası məhkəmə istintaqı aparılmadan keçirilsə də) dindirilən zərərçəkmiş şəxs S.Ə.Əliyevin işin tam, hərtərəfli və obyektiv həlli üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən ifadəsinə qiymət verilməmişdir.

Azərbaycan Respublikası CM-in 7.1-ci maddəsinə əsasən, yalnız törətdiyi ictimai təhlükəli əmələ (hərəkət və ya hərəkətsizliyə) və onun nəticələrinə görə təqsiri müəyyən olunmuş şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə və cəzalandırıla bilər.

Həmin Məcəllənin 3-cü maddəsinə əsasən yalnız bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədilməsi cinayət məsuliyyəti yaradır.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 21.2-ci maddəsinin tələblərinə görə, şəxsin təqsirli olduğuna əsaslı şübhələr varsa da onun təqsirli bilinməsinə yol verilmir, ittihamın sübuta

yetirilməsində aradan qaldırılması mümkün olmayan şübhələr təqsirləndirilən şəxsin (şübhəli şəxsin) xeyrinə həll edilir.

Beləliklə məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, ibtidai istintaq orqanı tərəfindən R.Ə.İsmayılova Azərbaycan Respublikası CM-in 29,120.2.3-cü maddəsi ilə elan olunmuş ittihamın bütün halları nə birinci, nə də apellyasiya instansiyası məhkəmələrində işə baxılması zamanı tam yoxlanılmamış və məhkəmələr dalaşmanın dayandırılmasının səbəblərini, R.Ə.İsmayılovun qəsdinin məhz nəyə yönəlməsini araşdırmadan qeyd edilən xüsusiyyətlər üzrə nəticəyə gəlmişlər.

Azərbaycan Respublikası CM-in 29-cu maddəsinə əsasən bilavasitə cinayət törətməyə yönəldilmiş qəsdən edilən əməl (hərəkət və ya hərəkətsizlik), şəxsin iradəsindən asılı olmayan səbəblərə görə başa çatdırılmamışdırsa, cinayət etməyə cəhd hesab olunur.

«Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 12 dekabr 2002-ci il tarixli, 3 sayılı qərarına əsasən, qəsdən adam öldürmə cinayəti həm birbaşa, həm də dolaylı qəsdlə törədilə bildiyi halda, belə cinayəti törətməyə cəhd yalnız birbaşa qəsdlə həyata keçirilə bilər. Bu zaman təqsirkar öz əməlinin (hərəkət və hərəkətsizliyinin) ictimai təhlükəli olduğunu dərk edir, onun nəticələrini qabaqcadan görür və bunları arzu edir. Lakin ölüm hadisəsi onun iradəsindən asılı olmayan səbəblərdən (məsələn başqa şəxslərin işə qarışması, zərərçəkmiş şəxsin fəal müqaviməti, ona vaxtında tibbi yardım göstərilməsi) baş vermir.

Qəsdən adam öldürmə cinayətini oxşar cinayətlərdən fərqləndirmək üçün təqsirkarın niyyətinin məhz nəyə yönəlməsi məsələsi həll edilərkən işin bütün halları, o cümlədən cinayətin üsulu, aləti, yetirilən bədən xəsarətlərinin sayı, xarakteri, lokalizasiyası (məsələn həyat üçün mühüm orqana xəsarət yetirilməsi), həmçinin təqsirkarın və zərərçəkmiş şəxsin hadisədən əvvəlki qarşılıqlı münasibətləri, təqsirkarın sonrakı hərəkətləri nəzərə alınmalıdır.

Hazırkı iş üzrə R.Ə.İsmayılov tərəfindən S.Ə.Əliyevə yetirilən xəsarətlər həyat üçün təhlükəli olan baş və boyun nahiyələrinə yetirilsə də, Azərbaycan

Respublikası Müdafiə Nazirliyi Silahlı Qüvvələrin Məhkəmə-Tibbi Ekspertiza Mərkəzinin 31 may 2010-cu il tarixli rəyinə əsasən həmin xəsarətlər dərəcəsinə görə ümumilikdə sağlamlığın qısa müddətə pozulmasına səbəb olan sağlamlığa yüngül zərər vurmaya aiddirlər.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 144-145-ci maddələrinə əsasən cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutlar tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlanılmalıdır. Yoxlama zamanı cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutlar təhlil olunur, bir-biri ilə müqayisə edilir, əldə olunmuş sübutların mənbəyinin mötəbərliyi müəyyənləşdirilir. Hər bir sübut mənsubiyyəti, mümkünlüyü və mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilməlidir. İttihamin sübut olunmasında yaranan şübhələri digər sübutlarla aradan qaldırmaq mümkün olmadıqda onlar təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə təfsir edilir.

Təqdim olunmuş sübutların tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlanması, mötəbərliyinin müəyyən edilməsi birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrində onların bilavasitə tədqiq edilməsi, birinin digəri ilə müqayisə edilməsi yolu ilə mümkündür.

Lakin apellyasiya instansiyası məhkəməsi Azərbaycan Respublikası CPM-in 144-145-ci maddələrinin tələblərinə zidd olaraq məhkum, zərərçəkmiş şəxs və şahidlərin ifadələrini digər sübutlarla birlikdə təhlil və bir-biri ilə müqayisə etməmiş, məhkumun əməlinin tövsifini tam əsaslandırılmamışdır.

Bundan başqa, iş materiallarından görünür ki, R.Ə.İsmayılovun barəsində 29 may 2010-cu ildə CM-in 29, 120.2.3-cü maddəsi ilə cinayət işi başlanılmış, 30 may 2010-cu il tarixdə isə haqqında təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb etmə barədə qərar çıxarılaqla, ona CM-in 29, 120.2.3-cü maddəsi ilə ittiham elan edilmişdir. Habelə iş materiallarında R.Ə.İsmayılovun tutulması haqqında qərara və ya protokola rast gəlinməsə də, barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi barədə Sumqayıt hərbi məhkəməsinin 30 may 2010-cu il tarixli qərarından görünür ki, onun həbsdə saxlama müddətinin əvvəli tutulduğu gündən, yəni 29 may 2010-cu il tarixdən hesablanmışdır. Deməli işin halları ilə də təsdiq olunur ki, R.Ə.İsmayılov faktiki olaraq 29 may 2010-cu ildə tutulmuşdur. Bu hal isə onun cinayət

mühakiməsi qaydasında təqib olunmasına və cinayət təqibini həyata keçirən səlahiyyətli orqan qarşısında şübhəli şəxs kimi çıxış etməsinə dəlalət edir.

Lakin, iş materiallarından da göründüyü kimi, faktiki olaraq şübhəli şəxs statusuna malik olmuş R.Ə.İsmayılovun onun tərəfindən törədilmiş cinayət barəsində etirafedici izahatı alındıqdan və hadisə yerinə baxış keçirildikdən, hətta cinayət işinin başlanılması haqqında qərar çıxarıldıqdan sonra da cinayət təqibi orqanı ona şübhəli şəxs kimi yanaşmamış və İsmayılovu şübhəli şəxsə aid olan hüquq-müdafiə vasitələri ilə təmin etməmişdir. Əksinə, R.Ə.İsmayılov həqiqi prosessual vəziyyətinin ziddinə olaraq müstəntiq tərəfindən cinayət işinin başlanılmasından sonra – 29 may 2010-cu il tarixdə ifadə verməkdən imtina etməyə və bilə-bilə yalan ifadə verməyə görə cinayət məsuliyyəti daşması barədə xəbərdar edilməklə cinayət işinin başlanılması haqqında qərarla törədilməsi ona aid edilən cinayət hadisəsi barəsində şahid qismində dindirilmiş, yəni özünə qarşı ifadə verməyə məcbur edilmiş, bununla da onun İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş susmaq və özünə qarşı ifadə verməmək hüquqları pozulmuşdur.

Göründüyü kimi, şübhəli şəxs qismində çıxış etməsinə baxmayaraq cinayət təqibi R.Ə.İsmayılovun həqiqi prosessual statusu təmin edilmədən, yəni onu şübhəli şəxsə xas olan müdafiə vasitələrindən, o cümlədən nəyə görə təqib olunduğunu bilmək, etirazlar vermək, vəsatətlər qaldırmaq, sübutlar təqdim etmək, müdafiəçiyə malik olmaq, susmaq, özünə qarşı ifadə verməmək kimi hüquqlarından məhrum edilməklə həyata keçirilmişdir.

Məhkəmə kollegiyası onu da qeyd etmişdir ki, hətta şübhəli şəxs qismində tutulmasaydı belə, R.Ə.İsmayılov barəsində cinayət işi başlanılmışdı və onun törətdiyi S.Ə.Əliyevə xəsarət yetirməsi faktı ilə əlaqədar digər istintaq hərəkətləri həyata keçirilirdi. İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin mövqeyinə əsasən, R.Ə.İsmayılov elə həmin andan şübhəli şəxs hesab olunmalı və şübhəli şəxsə aid olan hüquq müdafiə vasitələri ona şamil edilməli, o cümlədən onun susmaq və

özünə qarşı ifadə verməmək hüququ təmin olunmalı idi.

Avropa Məhkəməsinin “A.G. Zayçenko Rusiya Federasiyasına qarşı” iş üzrə 11 fevral 2010-cu il tarixli qərarında göstərilir ki, susmaq və özünə qarşı ifadə verməmək hüququ Avropa Məhkəməsi tərəfindən ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun mühüm tərkib elementi kimi nəzərdən keçirilir. Bununla əlaqədar qərarın 38-ci bəndində qeyd olunur ki, susmaq və özünə qarşı ifadə verməmək hüquqları Konvensiyanın 6-cı maddəsinə əsasən ədalətli prosedurun təməlini təşkil edən beynəlxalq standartlar kimi tanınmışlar. Onların məqsədi hakimiyyətin qanunsuz məcburetmə tədbirlərindən təqsirləndirilən şəxsin müdafiəsini təmin etmək və beləliklə ədalət mühakiməsindən sui-istifadə olunmasını istisna etməklə Konvensiyanın 6-cı maddəsinin məqsədlərini həyata keçirməkdir ... Özünə qarşı ifadə verməmək hüququ ilk növbədə təqsirləndirilən şəxsin susmaq niyyətinə hörməti nümayiş etdirir və ittiham tərəfinin şəxsin iradəsi ziddinə məcburetmə vasitələri ilə əldə olunmuş sübutlara əl atmadan təqsirləndirilən şəxsə qarşı sübutlar təqdim etmək vəzifəsini ehtiva edir. Bu mənada qeyd edilən hüquq Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 2-ci bəndində nəzərdə tutulmuş təqsirsizlik prezumpsiyası ilə sıx bağlıdır..

Qərarın 39-cu bəndində isə Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş ədalətliyə dair ümumi tələblər konkret cinayətin xüsusiyyətlərindən asılı olmayaraq istənilən cinayət prosedurlarına şamil olunur. Ümumi maraq Konvensiyanın 6-cı maddəsi ilə təminat verilən ərizəçinin müdafiə olunmaq, o cümlədən özünə qarşı ifadə verməmək hüququnun mahiyyətinə toxunan tədbirlərə bəraət qazandıra bilməz.

Lakin həmin xüsusatlara nə birinci, nə də apellyasiya instansiyası məhkəmələri münasibət bildirməmişlər.

Habelə iş materiallarından görünür ki, ittiham aktı müstəntiq tərəfindən 24 avqust 2010-cu il tarixdə tərtib olunmuş, ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror tərəfindən isə 26 avqust 2010-cu ildə təsdiq edilərək iş baxılması üçün həmin tarixli məktubla məhkəməyə göndərilmişdir.

Halbuki müstəntiq tərəfindən ittiham aktı tərtib edilərkən R.Ə.İsmayılovun həbsdə saxlama müddətinin sonuna 5 gün, ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror tərəfindən təsdiq edilərkən 3 gün müddət qalmışdır. Belə olan halda Azərbaycan Respublikası CPM-in 159.3-cü maddəsinə əsasən müstəntiq tərəfindən həbsdə saxlama müddətinin uzadılması üçün əsaslandırılmış vəsatət, prokuror tərəfindən isə məhkəməyə təqdimat verilməli olduğu halda, həmin maddənin tələbləri ibtidai araşdırma orqanı tərəfindən pozulmaqla vəsatət və ya təqdimat verilməmişdir. Bu səbəbdən də iş məhkəməyə R.Ə.İsmayılovun həbsdə saxlama müddəti bitdikdən bir gün sonra daxil olmuşdur.

Lakin, qeyd edilən kobud qanun pozuntusuna da apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən münasibət bildirilməmişdir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətini qismən təmin etməklə, R.Ə.İsmayılovun Azərbaycan Respublikası CM-in 333.1, 335.1, və 29, 120.2.3-cü maddələri ilə məhkum edilməsinə dair cinayət işi üzrə Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Hərbi kollegiyasının 21 aprel 2011-ci il tarixli qərarının R.Ə.İsmayılovun CM-in 29, 120.2.3-cü maddəsi ilə təqirli bilinərək məhkum edilməsinə dair hissədə ləğv edilməsini və həmin hissədə işin apellyasiya instansiyası məhkəməsində yenidən baxılmasının təyin edilməsini məqsəduyğun hesab etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası iş üzrə qəbul etdiyi 14 iyul 2011-ci il tarixli qərarında belə nəticə verməklə eyni zamanda qeyd etmişdir ki, yeni apellyasiya baxışı zamanı işin tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılması və iş üzrə düzgün nəticəyə gəlmək üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edə biləcək, cinayət prosesi tərəflərinin təqdim etdikləri sübutlar qanuna müvafiq qaydada tədqiq edilməli, zərurət yaranarsa, tərəflərin təqdim etdikləri sübutlarla yanaşı başqa sübutlar da araşdırılmalı və araşdırılmış sübutlar onların mənsubiyyəti, mötəbərliyi və mümkünlüyü üzrə qiymətləndirilərək iş üzrə qanuni və ədalətli qərar qəbul edilməlidir.

Qaçaqmalçılığın obyektiv tərəfinin icra edilməsində iştirak etməyən, lakin qaçaqmalçılığın predmetini təşkil edən əşyaları təhvil almağı qabaqcadan vəd etmiş şəxsin hərəkətləri CM-in 32.5-ci maddəsinə istinad olunmaqla tövsif edilməlidir.

Ağır Cinayətlərə dair İşlər üzrə Azərbaycan Respublikası Məhkəməsinin 26 noyabr 2010-cu il tarixli hökmü ilə Xancanov Ağalı Miralı oğlu Azərbaycan Respublikası CM-in 206.3.2, 234.4.1, 234.4.3-cü maddələri ilə təqsirli bilinib, CM-in 206.3.2-ci maddəsi ilə əmlakı müsadirə olunmamaqla 6 (altı) il müddətə, CM-in 234.4.1, 234.4.3-cü maddələri ilə əmlakı müsadirə olunmamaqla 11 (on bir) il müddətə, CM-in 66.3-cü maddəsinə əsasən cinayətlərin məcmusu üzrə isə qəti olaraq əmlakı müsadirə olunmamaqla 13 (on üç) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Məhkəmənin hökmünə əsasən, A.Xancanov satış məqsədi ilə qanunsuz olaraq külli miqdarda narkotik vasitə əldə etmək üçün şəxsiyyəti istintaqa məlum olmayan İran İslam Respublikasının vətəndaşı ilə qabaqcadan əlbir olub qrup təşkil edərək, 27 aprel 2010-cu ildə Kürdəmir rayonundan taksi sürücüsü Saleh Sadıqovun idarə etdiyi «Mercedes» markalı 10 GC 240 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobil ilə Bakı şəhərinə gəlib İran İslam Respublikasının vətəndaşı tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhəddindən gömrük nəzarətindən kənar və gizli, qaçaqmalçılıq yolu ilə keçirilmiş külli miqdarda narkotik vasitə olan heroini Bakı şəhəri Binəqədi qəsəbəsi ərazisindəki yolun kənarında həmin şəxsin izah etdiyi plitənin altından götürüb yaşadığı Kürdəmir rayonuna apararkən 28 aprel 2010-cu ildə saat 01:00-da Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin əməkdaşları tərəfindən keçirilmiş əməliyyat tədbirləri nəticəsində həmin avtomobil saxlanılmış və baxış nəticəsində avtomobildən cəmi 702,9 qram çəkiddə narkotik vasitə olan heroin aşkar edilərək götürülmüşdür.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin cinayət kolleciyasının 5 aprel 2011-ci il tarixli qərarı ilə məhkumun apellyasiya şikayəti təmin edilmiş, yuxarıda göstərilən hökm cəzaya aid

hissədə dəyişdirilmiş, A.Xancanova CM-in 234.4.1 və 234.4.3-cü maddələri ilə təyin edilmiş cəzanın müddəti 10 (on) ilədək, CM-in 66.3-cü maddəsinə əsasən təyin edilmiş qəti cəzanın müddəti isə 11 (on bir) ilədək endirilmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından A.M.Xancanovun müdafiəçisi V.Babayev kassasiya şikayəti verərək apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının dəyişdirilərək məhkuma bəraət verilməsi barədə qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Müdafiəçi kassasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, məhkəmələr təqsirsizlik prezumpsiyasının tələblərini pozaraq şübhə və ehtimallar üzərində qurulmuş qərarlar qəbul etmişlər.

Kassatorun fikrincə, A.M.Xancanovun təqsirli bilindiği cinayət əməllərini törətməsi barədə heç bir sübut müəyyən edilmədiyi halda onun barəsində çıxarılmış apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı işin faktiki hallarına uyğun olmadığından, həmçinin birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmiş hallar sübuta yetirilmədiyinə görə qanunsuzdur.

Kassator göstərir ki, CM-in 145.3-cü maddəsinə əsasən ittihamın sübut olunmasında yaranan şübhələri digər sübutlarla aradan qaldırmaq mümkün olmadıqda, onlar şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə təfsir edilir. Lakin A.M.Xancanovun barəsində qərar qəbul edilərkən bu maddənin tələblərinə əməl edilməmişdir.

Həmçinin kassasiya şikayətində CM-in 7 və 8-ci maddələrinin tələblərinin pozulmasını da qeyd etmişdir.

Kassasiya şikayətinin məzmunundan görüldüyü kimi, müdafiəçi həmin şikayətində A.M.Xancanovun Azərbaycan Respublikası CM-in 206.3.2, 234.4.1 və 234.4.3-cü maddələri ilə təqsirli bilinməsi haqqında

məhkəmələrin gəldikləri nəticələrin işin faktiki hallarına uyğun olmadığını, onun tərəfindən həmin cinayətlərin törədilməsi sübuta yetirilmədiyindən hüquqlarını müdafiə etdiyi şəxsin əsassız və qanunsuz olaraq məhkum olunmasını iddia etmişdir. Kassasiya şikayətinin müəllifi məhkum edilmiş şəxsin ifadəsinə istinadən göstərmişdir ki, A.M.Xancanov hadisə günü Bakı şəhərinə “Cəfər” adlı İran İslam Respublikası vətəndaşı ilə şərtləşdiyi yerə yalnız “Cəfərin” ona borclu olduğu pulu götürmək üçün getmiş, yəni ona göndərilən predmetin narkotik vasitə olduğunu bilməmişdir. Göründüyü kimi, müdafiəçi kassasiya müraciətində məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş sayılan işin faktiki hallarını mübahisələndirmişdir.

Bu dəlillər onu göstərir ki, müdafiəçi işin məhkəmə hökmündə və apellyasiya məhkəməsinin qərarında müəyyən olunmuş faktiki hallarını (məhz narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsi, o cümlədən qaçaqmalçılığı ilə bağlı cinayətlərin törədilməsini) inkar etməklə və hadisəni yuxarıda qeyd olunan qaydada təsvir etməklə gətirdiyi dəlillər vasitəsi ilə kassasiya instansiyası məhkəməsinə də həmin təsvirə münasibət bildirməyə, yəni işin faktiki hallarını yenidən müəyyən etməyə dəvət edir. Halbuki, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 419.1-ci maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya şikayətinə və ya kassasiya protestinə mahiyyəti üzrə baxaraq yalnız hüquq məsələləri üzrə cinayət qanununun və CPM-in normalarının tətbiqinin düzgünlüyünü yoxlayır.

CPM-in 419.11-ci maddəsinin tələblərinə görə, kassasiya instansiyası məhkəməsi birinci və apellyasiya instansiyası məhkəməsində məhkəmə baxışının predmeti olmayan faktları müəyyən edə və ya onları sübuta yetirilmiş hesab edə bilməz. Odur ki, kollegiya kassasiya şikayətində faktların yenidən müəyyən edilməsi üçün irəli sürülən həmin dəlilləri qəbul edə və onları apellyasiya məhkəməsinin qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini və yaxud dəyişdirilməsini şərtləndirən əsaslar kimi qiymətləndirə bilməz.

Belə qənaətə gələrkən kollegiya onu da nəzərə almışdır ki, məhkum A.M.Xancanovun müdafiəçisi tərəfindən verilmiş apellyasiya

şikayətində də eyni dəlillər irəli sürülmüş və həmin dəlillərlə əlaqədar olaraq birinci instansiya məhkəməsinin hökmünü yoxlayan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyası işin faktiki hallarının birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən düzgün müəyyən olunması haqqında nəticəyə gəlmişdir.

Bu nəticəyə gətirib çıxaran araşdırmalar və prosedurlar onun düzgünlüyünü şübhə altına almaq üçün əsas vermir.

Düzdür, müdafiəçi kassasiya şikayətində A.M.Xancanovun barəsində olan cinayət işi üzrə bir sıra qanun pozuntularına yol verildiyini, o cümlədən məhkəmə hökmünün məhkəmə iclasında tədqiq olunmuş sübutlara deyil, ehtimallara əsaslandığını, sübutların qiymətləndirilməsinə, o cümlədən ittihamın sübut olunmasında yaranan şübhələrin təqsirləndirilənin xeyrinə şərh olunmasına dair cinayət-prosessual qaydaların pozulduğunu, məhkumun Azərbaycan Respublikası CM-in 7 və 8-ci maddələrinin pozulması ilə təqsirli bilinib cəzalandırıldığını, apellyasiya məhkəməsinin isə həmin pozuntulara əhəmiyyət verməyib, birinci instansiya məhkəməsinin gəldiyi nəticələrlə əsasən razılaşdığını da iddia etmişdir.

Təsvir olunan dəlillərlə əlaqədar olaraq kollegiya ilk növbədə onu qeyd etmişdir ki, müdafiəçinin məhkəmə hökmünün məhkəmə istintaqında araşdırılmış sübutlar vasitəsi ilə əsaslandırılmamasına və ehtimallara söykənməsinə dair dəlili cinayət işinin materialları ilə uzlaşdırır.

Belə ki, hökmdən və məhkəmə iclas protokolundan görünür ki, A.M.Xancanov birinci instansiya məhkəməsində cinayət işinə baxılması zamanı əməllərini etiraf etməsə də, məhkəmə işin faktiki hallarının müəyyən olunması ilə bağlı gəldiyi nəticələri onun həmin ifadəsi ilə deyil, ibtidai istintaq zamanı verdiyi ifadələri ilə əsaslandırmışdır. Bunda məhkəmə kollegiyası cinayət-prosessual qanunun pozuntusunu görməmişdir. Çünki, Azərbaycan Respublikası CPM-in 327-ci maddəsi digər hallarla yanaşı, təqsirləndirilən şəxsin əvvəllər vermiş olduğu və cari məhkəmə baxışında verdiyi ifadələr arasında əhəmiyyətli ziddiyyətlər olduqda onun məhkəməyədək icraatda verdiyi ifadələrinin elan olunmasına,

yəni məhkəmə hökmünün bu yolla tədqiq olunmuş sübut (təqsirləndirilənin ifadəsi) ilə əsaslandırılmasına yol verir.

Məhkəməyədək icraatda müdafiəçinin iştirakı ilə şübhəli şəxs qismində verdiyi ifadəsində isə A.M.Xəncanov “Cəfər” adlı şəxsin İran İslam Respublikasından telefonla ona zəng edib, borclu olduğu pulun əvəzinə narkotik vasitə (heroin) göndərdiyini deməsini, həmin heroini bir iki gün sonra ondan götürüb əvəzində pulunu verəcəyini vəd etdiyini bildirmiş və Bakı şəhərində “Cəfərin” izah etdiyi yerdən narkotik vasitəni götürüb özü ilə yaşadığı Kürdəmir rayonuna apararkən yolda yaxalandığını etiraf etmişdir.

Məhkəmə hökmdə işin faktik halları barədə mövqeyini əsaslandırarkən yalnız A.M.Xəncanovun ibtidai istinaq zamanı verdiyi etirafedici ifadələrinə istinad etməmiş, həmin məsələ üzrə gəlidiyi nəticələri məhkəmə istinaqında bilavasitə araşdırılmış sübutların məcmusu, o cümlədən şahidlər Q.M.Bəşirovun, S.S.Sadiqovun, T.T.Əsgərovun ifadələri, istinaq hərəkətlərinin protokolları, maddi sübut və onun tədqiqinə dair məhkəmə-kimyəvi ekspertizasının 14 may 2010-cu il tarixli, eləcə də məhkəmə-narkoloji ekspertizasının 12 may 2010-cu il tarixli rəyləri ilə əsaslandırmışdır.

Şahid Q.M.Bəşirov A.M.Xəncanovun etirafına uyğun olaraq, onun Kürdəmirdən Bakı şəhərinə “Cəfər” adlı şəxsin borclu olduğu pulun müqabilində göndərdiyi narkotik vasitəsinə götürmək üçün gəldiyini, onların telefon vasitəsi ilə əlaqə saxladıklarını və Xəncanovun “Cəfərin” izah etdiyi yerdən narkotik vasitəni götürdüyünü, lakin Kürdəmirdən gəldikləri S.Sadiqovun idarə etdiyi avtomobillə geri qayıdarkən yolda saxlanıldıklarını ifadəsində göstərmişdir.

Şahid T.T.Əsgərov məhkəmədə dindirilərək A.Xəncanovdan narkotik vasitənin götürüldüyünü təsdiq etmişdir.

Bunlar kimi, digər sübutlar da məhkəmənin müəyyən olunmuş saydığı işin faktik halları ilə uzlaşır.

Şərh olunanlar, ümumiyyətlə cinayət işinin materialları ona dəlalət edir ki, A.M.Xəncanovun işi üzrə məhkəmə dinləmələri qanuni prosedurlar daxilində aparılmış, istər sübutların toplanılmasında,

istərsə də məhkəmələr tərəfindən bu sübutların araşdırılmasında kobud qanun pozuntusuna yol verilməmiş, hər hansı sübutun tədqiqindən əsassız imtina edilməmiş, yekun qərarlar qəbul edilərkən yolverilməz sübutlardan istifadə olunmamış, araşdırılmış sübutlara Azərbaycan Respublikası CPM-in 145-ci maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq qiymət verilmiş və məhkəmələrin işin faktiki halları barədə gəldikləri nəticələr həmin sübutların məcmusu ilə əsaslandırılmışdır.

Odur ki, kassasiya kollegiyası məhkəmə qərarlarının düzgünlüyünə təsir edə biləcək prosessual-hüquq pozuntularını da aşkar etmədiyindən, işin həqiqi hallarının müəyyən edilməsi ilə bağlı məhkəmələrin gəldikləri nəticələrin şübhə altına alınması üçün əsaslar görməmişdir.

Birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən müəyyən olunmuş hesab edilən işin faktiki hallarına, cinayət qanununun tətbiqi məsələlərinə, yəni A.M.Xəncanovun əməllərinin hüquqi tövsifi mövzusunə gəldikdə, məhkəmə kollegiya belə nəticəyə gəlmişdir ki, onun hərəkətləri Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 234.4.1 və 234.4.3-cü maddələri ilə düzgün tövsif olunmuş və bu hissədə hökmü dəyişikliksiz saxlayan apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı qanuni və əsaslıdır. Çünki məhkəmələrin müəyyən etdiyi faktiki hallar həmin cinayət-hüquq normalarının nəzərdə tutduğu cinayət tərkiblərini yaradır.

A.M.Xəncanovun əməlinin Azərbaycan Respublikası CM-in 206.3.2-ci maddəsi ilə tövsif edilməsinə gəldikdə isə, kollegiya bu məsələdə aşağıda gətirilən əsaslara görə birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri ilə razılaşmamışdır.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 34.1 və 34.2-ci maddələrinin müqayisəsindən görünür ki, CM-in 34.2-ci maddəsində təsbit olunmuş “qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs” cinayət-hüquq kateqoriyasını “bir qrup şəxs” anlayışından fərqləndirən yeganə cəhət birinci halda qrupun iştirakçıları arasında cinayətin birgə törədilməsi barədə qabaqcadan razılığın əldə olunmasıdır. Qalan səciyyəvi əlamətlər üzrə bu iki anlayış tamamilə üst-üstə düşür. Ona görə də, nə qədər ki, CM-in 34.1-ci

maddəsi cinayətin “bir qrup şəxs” tərəfindən törədilməsini onun iki və ya daha çox icraçının birgə iştirakı ilə həyata keçirilməsi kimi təsbit etmişdir, cinayətin “qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs” tərəfindən törədilməsi də cinayətin qrupa daxil olan şəxslər tərəfindən birlikdə icra edilməsini, yəni birgə icraçılığı ehtiva edən anlayış kimi təfsir olunmalıdır.

Cinayətin icra edilməsi dedikdə isə onun obyektiv tərəfini təşkil edən hərəkətlərin yerinə yetirilməsi başa düşülür. Azərbaycan Respublikası CM-in 206.2-ci maddəsinin dispozisiyasına görə narkotik vasitələrin qaçaqmalçılığı cinayətinin obyektiv tərəfini həmin predmetlərin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar və ya ondan gizli, yaxud sənədlərdən və ya gömrük eyniləşdirilməsi vasitələrindən aldatma yolu ilə istifadə etməklə, yaxud bəyan etməməklə və ya düzgün bəyan etməməklə keçirilməsi təşkil edir. Bu cinayət-hüquq normasını hazırki iş üzrə müəyyən edilmiş hallarla əlaqələndirdikdə görünür ki, baxılan işdə narkotik vasitənin qaçaqmalçılığı cinayətinin obyektiv tərəfini yaradan hərəkətlər cinayətin predmetinin İran İslam Respublikasından Azərbaycan Respublikasına gömrük sərhədindən (İİR ilə Azərbaycan Respublikası arasında olan dövlət sərhədindən) gömrük nəzarətindən kənar keçirilməsindən ibarətdir. Bu o deməkdir ki, şəxsin qaçaqmalçılığın qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədilməsi əlamətini təsbit edən Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 206.3.2-ci maddəsi ilə təqsirləndirilməsi üçün onun qaçaqmalçılıq cinayətinin obyektiv tərəfini təşkil edən hərəkətləri həmin cinayətin törədilməsi məqsədilə qabaqcadan əlbir olmuş qrupun digər üzvləri ilə birgə icra etməsi, yəni qaçaq malını (narkotik vasitəni) Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar keçirməsi tələb olunur. Lakin hazırki iş üzrə müəyyən olunmuş hallardan görünür ki, A.M.Xancanov narkotik vasitənin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar Azərbaycan Respublikasına keçirilməsində bunu yerinə yetirən şəxslə birgə iştirak etməmiş və onunla birlikdə cinayətin obyektiv tərəfini təşkil edən hərəkətləri icra etməmişdir.

Bu hərəkətləri istintaqa məlum olmayan İran İslam Respublikasının vətəndaşı yerinə yetirmişdir. O, narkotik vasitəni Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədi ilə üst-üstə düşən İranla Azərbaycan arasında olan dövlət sərhədindən Azərbaycan Respublikasının ərazisinə keçirməklə narkotik vasitələrin qaçaqmalçılığı cinayətinin obyektiv tərəfini təşkil edən hərəkətləri tam yerinə yetirmiş, yəni cinayəti başa çatdırmışdır. A.M.Xancanov isə, cinayətin məhkəmə qərarlarında verilən təsvirindən görüldüyü kimi, artıq qaçaqmalçılıq cinayəti başa çatdırıldıqdan sonra Bakı şəhərinin Binəqədi qəsəbəsinin ərazisində narkotik vasitəni gizlədilmiş saxlanc yerindən götürmüş, yəni narkotik vasitənin qaçaqmalçılığı cinayətinin obyektiv tərəfinə aid olmayan hərəkətləri yerinə yetirmişdir.

A.M.Xancanovla istintaqa məlum olmayan şəxs arasında narkotik vasitənin qaçaqmalçılıq yolu ilə İİR-dən Azərbaycan Respublikasına gətirilməsi haqqında qabaqcadan razılığın əldə olunması da, Xancanovu həmin cinayətin icraçısına çevirmir. Çünki bu razılıq A.Xancanovun da İİR-in vətəndaşı ilə birgə narkotik vasitəni gömrük sərhədindən qanunsuz keçirməsini, yəni cinayətin birgə icra edilməsini nəzərdə tutmurdu. Belə olan halda A.M.Xancanovun hərəkətlərinin qaçaqmalçılıq cinayətinin icraçısı kimi, Azərbaycan Respublikası CM-in 206.3.2-ci maddəsi ilə tövsif olunması üçün əsas yaranmır.

Şərh olunanlar məhkum A.M.Xancanovun əməllərinin qaçaqmalçılıq cinayətinin icraçısı kimi qiymətləndirilməsini istisna etsə də, A.M.Xancanovun cinayətin digər iştirakçısı ilə narkotik vasitənin qaçaqmalçılıq yolu ilə Azərbaycan Respublikasına gətirilməsinə dair qabaqcadan razılıq əldə etməsi və bu razılığa uyğun olaraq məhkəmə qərarlarında müəyyən olunmuş sayılan hərəkətləri yerinə yetirməsi (qaçaqmalçılıq yolu ilə gətirilməli olan narkotik vasitəni əldə etməyi qabaqcadan vəd edib Bakı şəhərində onu təhvil alması) onun qaçaqmalçılığın törədilməsində köməkçi qismində iştirak etdiyinə dəlalət edir. Çünki onun qabaqcadan həmin vədi verib qaçaqmalçılıq yolu ilə gətiriləcək narkotik vasitənin Azərbaycanda təhvil götürüləcəyinə

İran İslam Respublikasında olan şəxsdə (cinayətin icraçısında) əminlik yaratması, qaçaqmalçılığın törədilməsini şərtləndirən mühüm amil rolunu oynamışdır (cinayətin predmetinin əldə olunacağına dair qabaqcadan verilən vəd cinayətin icraçısının kriminal məqsədə yönələn qətiyyətini möhkəmlədir, əməlin başa çatdırılacağına əminlik yaratmaqla onu cinayətkar niyyətində daha da israrlı edir).

Azərbaycan Respublikası CM-in 32.5-ci maddəsinə əsasən, “cinayətin törədilməsində məsləhətləri, göstərişləri və məlumatları ilə, cinayət törədilməsi üçün alət və ya vasitələr vermək və ya maneələri aradan qaldırmaqla yardım etmiş şəxs, habelə cinayət törətmiş şəxsi, cinayət alətlərini və ya vasitələrini, cinayətin izlərini, yaxud cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərini və ya digər əmlakı gizlətməyi, belə pul vəsaitlərini və ya digər əmlakı əldə etməyi, onlara sahiblik və ya onlardan istifadə etməyi, yaxud sərəncam verməyi qabaqcadan vəd etmiş şəxs köməkçi sayılır”. CM-in 33.3-cü maddəsi isə cinayətin törədilməsində köməkçi qismində iştirak etmiş şəxsin əməlinin CM-in 32.5-ci maddəsinə istinad olunmaqla tövsif edilməsini tələb edir.

Hökmdə qaçaqmalçılıq cinayətini törədən qabaqcadan əlbir olmuş qrupun digər üzvü kimi yalnız bir nəfər – İİR-in şəxsiyyəti bəlli olmayan vətəndaşı göstərildiyindən, A.M.Xancanov isə yuxarıda gətirilən əsaslara görə məhkəmə kollegiyası tərəfindən həmin qrupun üzvü (cinayətin birgə icraçısı) kimi qəbul edilmədiyindən, artıq narkotok vasitənin qaçaqmalçılığı cinayəti qabaqcadan əlbir olmuş qrup tərəfindən törədilmiş cinayət kimi nəzərdən keçirilə bilməz. Yalnız bir nəfər icraçının sözügedən predmet barədə törətdiyi qaçaqmalçılıq cinayətini isə Azərbaycan Respublikası CM-in 206.2-ci maddəsi nəzərdə tutur.

Odur ki, kollegiya şərh olunan məsələ üzrə kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə qismən razılaşaraq, A.M.Xancanovun sözügedən əməlini Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 206.3.2-ci maddəsindən həmin Məcəllənin 32.5, 206.2-ci maddəsinə tövsif

edir və onun bu, eləcə də CM-in 234.4.1 və 234.4.3-cü maddələri ilə tövsif olunmuş hərəkətləri ilə bağlı cinayət işi üzrə icraata xitam verilməsi üçün hər hansı bir əsas görməmişdir ona görə ki, kassasiya şikayətində irəli sürülmüş iddianın əksinə olaraq, baxılan işdə Azərbaycan Respublikası CPM-in 42-ci maddəsində bəraətin əsasları kimi təsbit olunmuş hallardan heç biri müəyyən edilməmişdir.

A.M.Xancanovun cəzalandırılması məsələsinə gəldikdə, kollegiya hesab etmişdir, ki, əməlin hüquqi tövsifi yüngülləşməyə doğru dəyişdiyindən, ona CM-in 32.5, 206.2-ci maddəsi ilə yeni daha yüngül cəza təyin edilməlidir. Məhkəmə kollegiyası A.Xancanova həmin maddə ilə əmlakı müsadirə olunmamaqla 5 (beş) il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının təyin edilməsini məqsədmüvafiq hesab edərək bu əsasla apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən A.M.Xancanova CM-in 66.3-cü maddəsinə əsasən qəti olaraq təyin olunmuş əmlakı müsadirə olunmamaqla 11 (on bir) il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddətinin endirilməsini mümkün bilmişdir.

Məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə, qeyd olunan hallar apellyasiya məhkəməsinin qərarının dəyişdirilməsini tələb etmişdir. Çünki, Azərbaycan Respublikası CPM-in 416.0.5-ci maddəsi məhkəmənin törədilmiş əməlin tövsifində səhvə yol verməsini məhkəmənin hökm və qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsi və ya dəyişdirilməsi əsaslarından biri kimi göstərir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməsinə dair dövlət ittihamçısının və kassasiya şikayətinin təmin edilməsi haqqında müdafiəçinin çıxışlarını dinləyib, özünün 24 avqust 2001-ci il tarixli qərarı ilə yuxarıda şərh edilən əsaslarla müdafiəçi V.İ.Babayevin kassasiya şikayəti qismən təmin etmiş, A.M.Xancanovun barəsindəki Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 5 aprel 2011-ci il tarixli qərarını isə dəyişdirmişdir.

Cinayət işinə məhkum edilmiş şəxsin və müdafiəçisinin iştirakı olmadan baxılması «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Konvensiyasının 6-cı maddəsinin pozuntusu hesab edilə bilər.

Ağır Cinayətlərə Dair İşlər Üzrə Azərbaycan Respublikası Məhkəməsinin 15 aprel 2010-ci il tarixli hökmü ilə Bayramov İsrail Mahal oğlu Azərbaycan Respublikası CM-nin 234.4.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinib, əmlakı müsadirə edilməməklə 9 (doqquz) il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş, cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə, cəzaçəkmə müddətinin əvvəli 25 sentyabr 2009-cu il tarixdən hesablanmışdır.

Hökmlə İ.Bayramov ona görə təqsirli bilinib məhkum edilmişdir ki, o, istintaqa məlum olmayan mənbədən satış məqsədi ilə qanunsuz olaraq əldə etdiyi külli miqdarda narkotik vasitə həşiş qətranını özündə saxlamış, üstünə baxış keçirilən zaman onun əlində olan göy rəngli sellofan torbadan 630 qram çəkiddə narkotik vasitə hesab olunan həşiş qətranı aşkar edilərək götürülmüşdür.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət işləri və inzibati xətalara dair işlər üzrə kollegiyasının 03 iyun 2010-cu il tarixli qərarı ilə Ağır Cinayətlərə Dair İşlər Üzrə Azərbaycan Respublikası Məhkəməsinin 15 aprel 2010-cu il tarixli hökmü dəyişdirilmiş, İ.Bayramova Azərbaycan Respublikası CM-nin 234.4.3-cü maddəsi ilə təyin edilmiş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddəti 7 (yeddi) ilə endirilmiş, məhkumun müdafiəçisinin apellyasiya şikayəti qismən təmin edilmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin bu qərarından narazı qalan məhkum İ.Bayramov verdiyi kassasiya şikayətində xahiş edir ki, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 03 iyun 2010-cu il tarixli qərarı əsassız olduğundan ləğv edilsin və ona bəraət verilsin.

Kassasiya şikayətinin dəlillərini İ.Bayramov onunla əsaslandırır ki, ona narkotik vasitə atan cinayətkarın axtarışı barədə istintaq aparılmayıb, onun üstünə narkotik

vasitəni atan Vaqif adlı şəxs olub, cinayətin səbəbkarı və təşkilatçısı Vaqifdir, narkotik vasitə Vaqifə məxsusdur, narkotik vasitənin mənbəyini və yerini Vaqif dəqiq bilir. Məhkəmə müstəntiq O.Səmədovun istintaqa topladığı saxta sənədlərin təqsirləndirilən şəxsə göstərməsindən imtina etməsini, onun imzası olmadan məhkəməyə təqdim etməsini araşdırmadı.

Daha sonra kassasiya şikayətində qeyd edilir ki, müdafiəçi istintaqın işi düzgün aparmamasını, cinayətkar yerinə günahsız insanın təqsirləndirilməsini, satış yoxdursa CM-nin 234.4.3-cü maddəsi ilə baxılmamasını sübuta yetirmiş olsa da məhkəmə buna heç bir qiymət verməmişdir. Məhkəmənin qərarından açıq görsənir ki, məhkəmə ancaq və ancaq polislərin yazdığı saxta izahatı sübut etməyə çalışıb.

Məhkəmə kollegiyası işin materiallarını öyrənib, kassasiya şikayətinin dəlillərini araşdırıb, məruzəçini, kassasiya şikayətinin təmin olunmadan saxlanması barədəki dövlət ittihamçısı Məhərrəm Mustafayevin çıxışını dinləyib, hesab edir ki, aşağıda göstərilənlərə əsasən kassasiya şikayəti qismən təmin edilib, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilib iş yeni baxışa qaytarılmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 419.1-ci maddəsinə görə kassasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya şikayətinə və ya kassasiya protestinə mahiyyəti üzrə baxaraq yalnız hüquqi məsələlər üzrə cinayət qanununun və bu Məcəllənin normalarının tətbiqinin düzgünlüyünü yoxlayır. Həmin Məcəllənin 419.11-ci maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi birinci və ya apellyasiya instansiyası məhkəməsində məhkəmə baxışının predmeti olmayan faktları müəyyən edə və ya onları sübuta yetirilmiş hesab edə bilməz. Kassasiya qaydasında hökm

və ya qərarın qanuniliyi, başqa sözlə birinci və ya apellyasiya instansiya məhkəməsində işə baxılarkən və mübahisə edilən hökm və ya qərar qəbul edilərkən maddi və ya prosessual normalara, yəni cinayət qanununun və CPM-in normalarının tələblərinə əməl edilib edilməməsi yoxlanılır.

Qanunun yuxarıda göstərilən tələblərinə uyğun olaraq kassasiya kollegiyası apellyasiya məhkəməsinin həmin normalara riayət etməsini yoxlayarkən müəyyən etmişdir ki, Bakı Apellyasiya Məhkəməsində işə baxılarkən cinayət-prosessual qanunu normaları kobud şəkildə pozulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 91.5.25-ci maddəsinə əsasən təqsirləndirilən şəxsin birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin iclaslarında və işin materiallarının tədqiqində iştirak etmək hüququ vardır.

İşin materiallarından görünür ki, Ağır Cinayətlərə Dair İşlər Üzrə Azərbaycan Respublikası Məhkəməsinin 15 aprel 2010-cü il tarixli hökmündən İ.Bayramovun müdafiəçisi A.Nağıyev apellyasiya şikayəti verərək hökmün ləğv edilməklə məhkuma bəraət verilməsini xahiş etmişdir. Öz növbəsində məhkum İ.Bayramov apellyasiya məhkəməsinə unvanladığı 21 aprel 2010-cü il tarixli şikayət ərizəsində hökmün qanunsuzluğu barədə dəlillərini şərh etməklə yanaşı, digər dəlillərini araşdırma zamanı bildirəcəyini qeyd etmişdir. Lakin buna baxmayaraq, apellyasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya şikayətinə baxarkən məhkum İ.Bayramovun məhkəmə baxışlarında iştirakını təmin etməmişdir.

Ağır Cinayətlərə Dair İşlər Üzrə Azərbaycan Respublikası Məhkəməsi 12 may 2010-cü il tarixli məktubla İ.M.Bayramovun barəsində olan cinayət işi İ.M.Bayramovun və müdafiəçisi A.L.Nağıyevin apellyasiya şikayətlərinə baxılması üçün Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə göndərmişdir. Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 14 may 2010-cü il tarixli məktubu ilə ilkin baxış iclasının 27 may 2010-cü il tarixə təyin edilməsi və məhkəmə iclasında iştirak etmək hüquqlarının olması barədə məhkuma və müdafiəçisinə məlumat göndərilmişdir. Lakin, məhkumun və müdafiəçisinin qeyd edilmiş bildiriş məktubunu alıb-almaması, məhkəmə iclasında

iştirak etmək arzusunda olub-olmaması dəqiqləşdirilmədən, apellyasiya instansiyası məhkəməsi 27 may 2010-cü il tarixdə onların iştirakı olmadan ilkin baxış iclasını keçirərək, məhkəmə baxış iclasının məhkəmə istintaqı aparılmadan və əlavə sübutlar tələb edilmədən 03 iyun 2010-cü il tarixə təyin olunması barədə qərar qəbul etmişdir. Həmin qərarla, həmçinin məhkəmə baxışının keçirilməsi barədə dövlət ittihamçısının, müdafiəçisinin və məhkumun məlumatlandırılması haqqında bənd əlavə edilmişdir. Göründüyü kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsi həbsdə saxlanılan məhkumun məhkəmə baxışında iştirakının təmin edilməsi məqsədilə müvafiq tədbirlər görmək əvəzinə, ona məhkəmə baxışının keçirilməsi tarixi haqqında məlumat verməklə kifayətlənməsi haqqında qərar qəbul etmişdir. Lakin işdən görünür ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən ilkin baxış iclasının 27 may 2010-cü il tarixli qərarı da məhkuma vaxtında deyil, yalnız 31 may 2010-cü il tarixdə, yəni məhkəmə baxışının keçirilməsinə üç gün qalmış müddətdə göndərilmişdir. Birincisi, 31 may 2010-cü il tarixdə göndərilmiş qərarın məhkuma çatdırılması və həmin vaxt ərzində məhkumun məhkəmədə iştirakı barədə arzusunu bildirmək imkanına malik olması ağılabatan müddət sayıla bilməz. İkincisi, məhkum apellyasiya məhkəməsinə göndərdiyi şikayətində hökmün qanunsuzluğunun nədən ibarət olduğunu göstərməklə bərabər, digər dəlillərini araşdırma zamanı bildirəcəyini qeyd etmişdi. Buna baxmayaraq, apellyasiya instansiyası məhkəməsi məhkumun məhkəmə iclasında iştirak etmək istəməsi barədə müraciəti olmamasını qeyd etməklə, 3 iyun 2010-cü il tarixdə onun və müdafiəçisinin iştirakı olmadan apellyasiya şikayətinə baxaraq yekun məhkəmə qərarı qəbul etmişdir.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 392.2-ci maddəsinə əsasən apellyasiya şikayətində və ya apellyasiya protestində məhkum edilmiş və ya bəraət almış şəxsin vəziyyətinin pisləşməsi barədə məsələ qoyulduqda, yaxud məhkəmə istintaqının aparılması apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən zəruri hesab edildikdə, məhkum edilmiş və ya bəraət almış şəxs, onların qanuni nümayəndələri apellyasiya instansiyası

məhkəməsinin iclasına mütləq çağırılmalıdırlar. Belə hallarda dövlət ittihamçısı və cinayət prosesində iştirakı məcburi olan müdafiəçilər də çağırılırlar. Apellyasiya şikayəti və ya apellyasiya protesti vermiş şəxs, habelə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iclasına mütləq çağırılan digər şəxslərin məhkəmə baxışında iştirakı və onların gəlməməsinin nəticələri bu Məcəllənin 311-316-cı maddələrinin tələblərinə müvafiq olaraq müəyyən olunur.

Həmin Məcəllənin 311.1-ci maddəsinə görə təqsirləndirilən şəxs məhkəmə baxışı zamanı məhkəmənin bütün iclaslarında iştirak edir və bu Məcəllənin 91.5 və 91.6-cı maddələrində nəzərdə tutulmuş hüquqlardan istifadə edir.

Daha sonra CPM-in 311.2-ci maddəsinin tələbinə görə təqsirləndirilən şəxsin iştirakı olmadan məhkəmə baxışına yalnız aşağıdakı müstəsna hallarda yol verilir:

311.2.1. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənarında olan təqsirləndirilən şəxs məhkəməyə gəlməkdən qəsdən boyun qaçırdıqda;

311.2.2. cinayət təqibi ilə bağlı bütün halların hərtərəfli, tam və obyektiv tədqiq edilməsinə mane olmamaq şərti ilə böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayətdə təqsirləndirilən şəxs ona qarşı irəli sürülmüş ittihama məhkəmədə onun iştirakı olmadan baxılması barədə vəsatət qaldırdıqda.

İşdən görünür ki, hazırki işdə həmin hallardan heç biri mövcud deyildir. Əksinə, məhkumun məhkəmə iclasında şikayətin əsaslarını bildirəcəyi barədə müraciəti olmasına baxmayaraq nə onun özü, nə də müdafiəçisi məhkəmə baxışının keçirilməsi vaxtı və yeri barədə vaxtında məlumatlandırılmaması səbəbindən məhkəmə baxışında iştirak etməmişlər.

Ona görə də məhkəmə kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsinin məhkum İ.M.Bayramovun iştirakı olmadan işə baxmasının mümkünlüyü barədə nəticələri ilə razılaşmamaqla hesab edir ki, məhkəmə hazırki iş üzrə belə nəticəyə gələrkən, birinci növbədə İ.M.Bayramovun məhkum olunmuş şəxs qismində beynəlxalq hüquqi aktlarda və milli qanunvericiliyin müddəalarında təsbit olunmuş insan və vətəndaşların mühüm hüquqlarından

biri olan məhkəməyə müraciət etmək hüquqlarını pozmuşdur.

«İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Konvensiyasının 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinə əsasən hər kəs, onun mülki hüquq və vəzifələri müəyyən edilərkən və ya ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən, qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə vasitəsilə, ağılabatan müddətdə işinin ədalətli və açıq araşdırılması hüququna malikdir.

İşdən göründüyü kimi, birinci instansiya məhkəməsi İ.M.Bayramovun iştirakı ilə məhkəmə araşdırmasını həyata keçirmişdir. Lakin apellyasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya şikayətində əməlin hüquqi tövsifi, verilmiş ittihamın digər əsasları mübahisələndirilməsinə baxmayaraq, İ.M.Bayramovu məhkəməyə dəvət etməmiş, onu dinləməmiş, ümumiyyətlə məhkum edilmiş şəxs belə bir məhkəmə araşdırılmasından məlumatı olmasını müəyyən etmədən qərar qəbul etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, belə məhkəmə araşdırılması məhkəmənin açıqlığı, çəkişmə, tərəflərin bərabərliyi prinsiplərinə dair milli və beynəlxalq hüquqi aktlarda nəzərdə tutulan normalara ziddir və yolverilməzdir. Bu səbəbdən, məhkəmə kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə araşdırmasını məhkum edilmiş şəxs iştirakı olmadan keçirməsini qanuni hesab etmir və qeyd etməyi zəruri hesab edir ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndində, Azərbaycan Respublikası CPM-in 10, 11, 12, 19, 21, 22, 27, 28, 32 və 35-ci maddələrində təsbit olunmuş prinsiplər və hüquqlar fundamental mənə kəsb edirlər və onların hər hansı formada məhdudlaşdırılması yolverilməzdir, habelə qanuni və ədalətli məhkəmə araşdırılmasından imtinaya bərabərdir.

«Delkur Belçikaya qarşı» işdə Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, «Demokratik cəmiyyətdə Konvensiyasının dərk olunması prizmasında ədalətli ədalət mühakiməsinə olan hüquq o qədər mühüm əhəmiyyət kəsb edir ki, 6-cı maddənin 1-ci bəndinin məhdud şərh edilməsi həmin müddəanın məqsəd və təyinatına xidmət etməzdi».

İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarında göstərilir ki, ədalətli

araşdırma anlayışı tərəflərin bərabərliyi prinsipini və cinayət araşdırmalarının çəkişməli olması barədə fundamental hüququ ehtiva edir. Bu nəzərdə tutur ki, həm prokurorluğa, həm müdafiə tərəfinə digər tərəfin təqdim etdiyi bütün dəlillərdən və verilmiş bütün sübutlardan xəbərdar olmasına və onlara dair mövqeyinin bildirilməsinə imkan verilsin (Abbasov Azərbaycana qarşı qərar).

Bundan başqa, Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, bildirişlərin surətlərinin Hökumət tərəfindən təqdim olunmasına baxmayaraq, bu bildirişlərdə poçt möhürü olmamış və Hökumət onların həqiqətən ərizəçiyə göndərilməsini və ya başqa yolla çatdırılmasını təsdiq edən sübut təqdim etməmişdir. Belə olan halda, Məhkəmə, ərizəçinin iclaslar barədə lazımınca məlumatlandırılması və ya bildirişlərin başqa yolla ona çatdırılmasına dair Hökumətin təqdim etdiyi sübutlara inandırılmamışdır. Məhkəmə xatırladır ki, ədalətli araşdırma konsepsiyası özünə bərabər imkanlar və çəkişməli cinayət araşdırmaları fundamental hüququ daxil etdirir (Maksimov Azərbaycana qarşı qərar).

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinin 1-ci bəndində hər kəsin hüquq və azadlıqlarının məhkəmədə müdafiəsinə təminat verilməsi göstərilir.

Bundan başqa, məhkəməyə təkrar müraciət etmək hüququnun təmin olunması Azərbaycan Respublikası CPM-in cinayət mühakimə icraatının əsas prinsiplərindən biri kimi Məcəllənin 35-ci maddəsində əks olunmaqla, bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada cinayət prosesi iştirakçısının cinayət işinin və ya cinayət təqibi ilə bağlı digər materialın baxılmasında məhkəmənin qəbul etdiyi prosessual qərar və hərəkətlərdən yuxarı məhkəməyə şikayət etmək hüququndan ibarətdir.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 12.3-cü maddəsinə əsasən cinayət prosesi gedişində hər kəsin özünün Konstitusiyaya ilə təsbit olunmuş hüquq və azadlıqlarını qanunla qadağan edilməyən bütün üsul və vasitələrlə müdafiə etməyə hüququ vardır.

İşə əlavə edilmiş orderlərdən görünür ki, birinci instansiyası məhkəməsində İ.M.Bayramovun müdafiəsini vəkillər - S.Hüseynov və A.Nağıyev həyata keçirmişlər.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya şikayətlərinə baxarkən vəkil S.Hüseynovu ümumiyyətlə dəvət etməmiş, vəkil A.Nağıyevə isə yuxarıda qeyd edildiyi kimi məhkəmə prosesinə üç gün qalmış məktub göndərmiş, məktubun müdafiəçiyə çatıb-çatmadığını araşdırmadan məhkəmə prosesini keçirməklə həm məhkumun müdafiə hüququnu, həm də cinayət prosesinin mühüm prinsiplərindən olan çəkişmə prinsipini pozmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinə əsasən hamı qanun və məhkəmə qarşısında bərabərdir. Azərbaycan Respublikası CPM-nin 11.1-ci maddəsinə görə isə cinayət prosesi hər kəsin qanun və məhkəmə qarşısında hüquq bərabərliyi əsasında həyata keçirilir.

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin «De Heas və Giyls Belçikaya qarşı» iş üzrə 24 fevral 1997-ci il tarixli qərarında göstərilmişdir ki, ədalət mühakiməsində tərəflərin bərabərliyi o deməkdir ki, məhkəmə prosesinin iştirakçısı olan hər kəs, onu əks tərəfin qarşısında əlverişsiz vəziyyətə salmayan şəraitdə, öz işinə aid dəlilləri məhkəmədə irəli sürmək üçün ağlabatan imkanlara malik olmalıdır. Məhkəmə tərəflər arasında ədalətli balansla riayət etməlidir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 03 iyun 2010-cu il tarixli məhkəmə iclas protokolundan aydın olur ki, məhkəmə prosesində ancaq dövlət ittihamçısı V.Səmədov iştirak etmiş, o da məhkumun və müdafiəçinin iştirakı olmadan prosesin keçirilməsinə etiraz etməmiş və məhkəmə kollegiyası yuxarıda şərh edilən qanunlara zidd olaraq şikayətə baxmaqla yekun qərar çıxarmışdır.

Avropa Məhkəməsinin presedent hüququna görə təqsirləndirilən şəxsin 6-cı maddənin 3-cü bəndində nəzərdə tutulmuş hüquqlarının pozulması 6-cı maddənin 1-ci bəndində nəzərdə tutulmuş ədalətli məhkəmə araşdırılmasını istisna edir. Məhkəmə kollegiyası qeyd edir ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndində nəzərdə tutulmuş təminatlar təkcə məhkəmə baxışı mərhələsində deyil, həm də ondan əvvəlki və sonrakı mərhələlərdə də tətbiq edilir.

Göründüyü kimi apellyasiya instansiyası məhkəməsində məhkəmə baxışı

zamanı milli və beynəlxalq hüquq normaları kobud şəkildə pozulmuşdur.

Halbuki, Azərbaycan Respublikası CPM-in 10.1-ci maddəsinə əsasən məhkəmələr və cinayət prosesinin iştirakçıları Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının, bu Məcəllənin, Azərbaycan Respublikasının digər qanunlarının, habelə Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrin müddəalarına ciddi əməl etməlidirlər.

Həmin Məcəllənin 10.5-ci maddəsinə əsasən qanunun bu maddəsində göstərilən

tələblərin pozulması ilə aparılan prosesual hərəkətlərin və qəbul olunmuş qərarların hüquqi qüvvəsi yoxdur.

Göstərilənlərə əsasən və Azərbaycan Respublikası CPM-nin 419.10.2-ci maddəsinin rəhbər tutaraq, məhkəmə kollegiyası məhkum İ.Bayramovun kassasiya şikayətini qismən təmin edərək, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət işləri və inzibati xətalara dair işlər üzrə kollegiyasının 03 iyun 2010-cu il tarixli qərarını ləğv etmiş və işi yeni apellyasiya baxışına qaytarmışdır.

MÜLKİ İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Daşınmaz əmlakın alqı-satqı müqaviləsinin qanunla müəyyən olunmuş qaydalarına əməl olunmaması əldə edənin mülkiyyət hüququnun əmələ gəlməsini istisna edir.

Şəmkir rayon məhkəməsinin 23 noyabr 2010-cu il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı Q.Q.Həsənovun cavabdeh M.Y.Həsənovaya qarşı iddiası təmin edilərək M.Y.Həsənovanın Şəmkir şəhəri, Sabir küçəsi 84 ünvanında (əvvəlki ünvan Sabir küçəsi 82) yerləşən fərdi yaşayış evindən çıxarılması və özünün həmin evə köçürülməsi tələbi təmin edilmiş, cavabdeh M.Y.Həsənovanın iddiaçı Q.Q.Həsənova, M.H.Həsənovaya və S.Q.Qənbərova qarşı yaşayış sahəsindən istifadə hüquqlarının itirilmiş hesab edilməsi və yaşayış evinə dair alqı-satqı müqaviləsinin bağlanmış hesab edilməsi barədə qarşılıqlı iddiası təmin edilməmişdir.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın 17 fevral 2011-ci il tarixli qətnaməsi ilə Şəmkir rayon məhkəməsinin qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Cavabdeh M.Y.Həsənova Gəncə Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın qətnaməsindən kassasiya şikayəti vermişdir.

Q.Q.Həsənov M.Y.Həsənovaya qarşı Şəmkir rayon məhkəməsinə iddia ərizəsi ilə müraciət edib, onun Şəmkir şəhəri, M.Ə.Sabir küçəsindəki 84 saylı evdən çıxarılması, özünün ailə üzvləri ilə birlikdə həmin evə köçürülməsi barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Q.Q.Həsənov iddia tələblərini bununla əsaslandırılmışdır ki, Şəmkir şəhəri, Sabir küçəsi 84 ünvanında yerləşən yaşayış evi 29 sentyabr 1990-cı il tarixli 127 saylı orderlə onun və ailə üzvlərinin istifadəsinə verilmişdir. 01 iyul 2002-ci ildə dövlət mənzil fondunun özəlləşdirilməsi qaydalarına uyğun olaraq həmin evə dair onun adına texniki pasport verilmişdir. O, 2002-ci ildə ailəsi ilə birlikdə işləmək üçün Rusiya Federasiyasına getmişdir. O, Rusiyaya gedəndə evini qonşusu L.Həsənovaya tapşırılmışdır. Aralarında belə razılaşma olmuşdur ki, L.Həsənova evində

kirayədə qaldığı müddətdə evin təmir işlərini görməklə bərabər, kommunal xərcləri də ödəyəcək. Hazırda L.Həsənova vəfat etmiş, evində onun qızı M.Y.Həsənova yaşayır. O, M.Y.Həsənovadan mülkiyyətində olan evdən çıxmasını tələb etmiş, M.Y.Həsənova evin anası tərəfindən satın alındığını bildirib, evdən çıxmaqdan imtina etmişdir.

Cavabdeh M.Y.Həsənova iddiaçı Q.Q.Həsənova qarşı qarşılıqlı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edib, Q.Q.Həsənovun mənzildən istifadə hüququnun itirilmiş hesab edilməsi və mübahisəli mənzil barədə onunla alqı-satqı müqaviləsinin bağlanmış hesab edilməsini xahiş etmişdir.

M.Y.Həsənova qarşılıqlı iddiasını bununla əsaslandırılmışdır ki, 2002-ci ilin yay aylarında qonşuları Q.Q.Həsənovun Şəmkir şəhəri, Sabir küçəsi 84 ünvanında yerləşən evini satdığını eşitmişlər. Anası L. həmin evi ona almaq qərarına gəlmiş, Q.Q.Həsənovla evin qiymətini 3000 ABŞ dollarına razılaşmışlar. Həmin vaxt ev hələ dövlət mülkiyyətində olmuşdur. Sonra Q.Q.Həsənov evi özəlləşdirmiş və evin bütün sənədlərinin əsillərini onlara vermişdir. Daha sonra isə Q.Q.Həsənov Rusiyadan anası L.Həsənovanın adına baş etibarnamə göndərmişdir. Həmin etibarnamə ilə evin alqı-satqısı, o cümlədən evlə bağlı sərəncam vermək hüquqları anasına etibar olunmuşdur. Onlar həmin vaxtdan etibarən mübahisəli evdə yaşayırlar. Q.Q.Həsənov və onun ailə üzvləri evi satdıqdan sonra bütün əşyalarını götürüb oradan çıxmışlar. Artıq 8 ildən çoxdur ki, həmin evdə onlar yaşayırlar. 1 il əvvəl anası vəfat etmişdir. Q.Q.Həsənovun arvadı M. anasının ölümündən istifadə edərək ondan əlavə 1000 ABŞ dolları pul tələb etmişdir. O, həmin pulu M.-ə ödəmədiyinə görə sonuncu ona qarşı evdən çıxmaq barədə məhkəmədə iddia qaldırmışdır.

Hesab edir ki, iddiaçının ona qarşı tələbi əsassızdır.

İş üzrə yuxarıda göstərilən məhkəmə aktları qəbul edilmişdir.

Cavabdeh M.Y.Həsənova kassasiya şikayətində Gəncə Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın 17 fevral 2011-ci il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsini və işin yeni apellyasiya baxışına göndərilməsini xahiş etmişdir. O, kassasiya şikayətini Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin MK-da həmin işə baxıldıqda maddi və prosessual qanun pozuntularına yol verilməsi dəlilləri ilə əsaslandırmışdır.

M.Y.Həsənova kassasiya şikayətində bildirmişdir ki, onun anası ilə iddiaçı Q.Q.Həsənov arasında 2002-ci ildə alqı-satqı müqaviləsi bağlanmışdır. Q.Q.Həsənov satdığı evi boşaldıb onun anasına təhvil vermiş və həmin mənzilə dair onun adına etibarnamə vermişdir. Q.Q.Həsənovun onlara qarşı və onların Q.Q.Həsənova qarşı iddiaları 2002-ci ildə qüvvədə olmuş Mülki Məcəllənin normaları tətbiq edilməli idi. Mülki Məcəllənin o zaman qüvvədə olmuş normalarına görə müqavilənin bağlanmış hesab edilməsinə yol verilirdi. Məhkəmələr isə onların iddialarına hazırda qüvvədə olan normaları tətbiq edib, onun qarşılıqlı iddiasını qanunsuz rədd etmişdir.

Cavabdehlərdən M.H.Həsənova MK-nın iclasına vəkilsiz gəlmiş, digər şəxslər isə gəlməmişlər. MK-sı belə vəziyyətdə M.Y.Həsənovanın kassasiya şikayətinə baxılmasını mümkün hesab edir.

Mərzuçini dinləyib, kassasiya şikayətinin dəlillərini araşdıraraq Məhkəmə Kollegiyası hesab edir ki, cavabdeh M.Y.Həsənovanın kassasiya şikayətinin dəlilləri əsassız olduğu üçün təmin edilməməli, Gəncə Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin (MPM-nin) 416-cı maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

İş materiallarından görünür ki, Şamaxor rayon XDS İK tərəfindən verilmiş 29 sentyabr

1990-cı il tarixli 127 nömrəli orderlə Şəmkir şəhəri, Sabir küçəsində yerləşən 55,1 kv. metrəndən ibarət 2 otaqlı 84 saylı fərdi yaşayış evin Q.Q.Həsənovun və onun ailə üzvləri M.H.Həsənovanın, S.Q.Qənbərovun, R.Q.Qənbərovanın və S.Q.Həsənovun istifadəsinə verilmişdir. Şəmkir rayon İcra Hakimiyyəti yanında Mənzil İstismar Kontoru tərəfindən verilmiş 13 yanvar 2010-cu il tarixli 44 saylı arayışa görə M.H.Həsənova, R.Q.Qənbərova və S.Q.Həsənov Şəmkir şəhəri Sabir küçəsi 84 ünvanında daimi qeydiyyatdadırlar. Həmin mənzilə dair 01 iyul 2002-ci ildə texniki pasport tərtib edilərək Q.Q.Həsənovun adına mülkiyyət hüququna dair qeydiyyat vəsiqəsinin verilməsi qərara alınmışdır.

Q.Q.Həsənov mübahisəli evin onun mülkiyyətində olmasına əsaslanaraq M.Y.Həsənovanın oradan çıxarılmasını, M.Y.Həsənova isə həmin mənzili Q.Q.Həsənov tərəfindən onun anasına satılmasına əsaslanaraq onlar arasında alqı-satqı müqaviləsinin bağlanmış hesab edilməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 24 iyun 2005-ci ilə kimi qüvvədə olmuş 335.2-ci maddəsində müəyyən olunmuşdu ki, əgər tərəflərdən biri notariat qaydasında təsdiqlənməsi tələb olunan əqdi tamamilə və ya qismən icra etmişsə, digər tərəf isə əqdin notariat qaydasında təsdiqlənməsindən boyun qaçırırsa, əqdi icra etmiş tərəfin tələbi ilə məhkəmənin əqdi etibarlı saymaq ixtiyarı vardır.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Məhkəməsi "İ.Rəcəbovun şikayəti ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Mülki İşlər Üzrə Məhkəmə Kollegiyasının 03 iyun 2005-ci il tarixli qərarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair" 22 mart 2006-cı il tarixli qərarında qeyd etmişdir ki, göstərilən maddənin mahiyyətinə görə, əqdi icra etmiş tərəfin tələbi ilə məhkəmənin əqdi etibarlı hesab edə bilməsi üçün aşağıdakı halların mövcudluğu tələb olunur: əqdin notarial təsdiqlənməsi qaydalarına riayət edilməməsi əks tərəfin təsiri ucbatından baş verməli; məhz əks tərəf əqdin notarial qaydasında təsdiqlənməsindən yayınmalı; əqdin özü qanuna zidd olmamalı və

onun yazılı formada tərtib edilməsinə dair tələbə əməl edilmiş olmalıdır. Axıncı məqam qanunvericiliklə etibarlılığı birbaşa yazılı formada tərtib edilməsindən asılı hala gətirilmiş əqdlər üçün xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Həmin qərarda belə mövqə müəyyən olunmuşdur ki, daşınmaz əşyaların alqı-satqısı haqqında müqaviləyə münasibətdə qanun birmənalı olaraq müəyyənləşdirir ki, belə əqdlərin bağlanması yazılı formasına riayət edilməməsi birbaşa onların etibarsızlığına səbəb olur. Tərəflərin ilkin qarşılıqlı iddialarına hüquqi qiymət verən Şəmkir rayon məhkəməsi iddiaçı Q.Q.Həsənovun cavabdeh M.Y.Həsənovanın mübahisəli mənzildən çıxarılması barədə iddiasını təmin etmiş, cavabdeh M.Y.Həsənovanın Q.Q.Həsənovaya qarşı alqı-satqı müqaviləsinin bağlanmış hesab edilməsi barədə qarşılıqlı iddiasını təmin etməmiş, Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin MK-sı Şəmkir rayon məhkəməsinin qətnaməsini dəyişdirmədən saxlamışdır.

MK-sı Gəncə Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın qətnaməsini qanuni və əsaslı hesab

edir. Həmin işə baxıldıqda maddi və prosesual hüquq normaları düzgün tətbiq edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosesual Məcəlləsinin 407.2-ci maddəsinə görə işin hallarının sübut olunmaması, məhkəmənin gəldiyi nəticə üçün əhəmiyyətli olan bütün faktiki halların aydınlaşdırılmaması və yaxud qətnamədə və qərardadda ifadə olunan nəticələrin işin faktiki hallarına uyğun olmaması kassasiya icraatının predmetini təşkil etmir. Bu baxımdan Məhkəmə Kollegiyası hesab edir ki, cavabdeh M.Y.Həsənovanın kassasiya şikayətinin dəlilləri Gəncə Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın 17 fevral 2011-ci il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsi və işin yeni apellyasiya baxışına göndərilməsi üçün əsas hesab edilmir.

Yuxarıda şərh edilənlərə əsasən və Azərbaycan Respublikası MPM-nin 416-419-cu maddələrini rəhbər tutaraq Məhkəmə Kollegiyası Cavabdeh M.Y.Həsənovanın kassasiya şikayəti təmin edilmədən, Gəncə Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın həmin iş üzrə 17 fevral 2011-ci il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən birinci instansiya məhkəməsində işə baxılmanın predmeti olmayan yeni tələblər qəbul edilə və onlara baxıla bilməz.

Ağdaş rayon məhkəməsinin 10 avqust 2010-cu il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı V.Sadiqovun cavabdehlər E.Kərimova və qeyrilərinə qarşı özbaşına tikililərin sökülməsi, torpaq sahəsindən məcburi çıxarılma və özbaşına tikiliyə mülkiyyət hüququna dair daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindən çıxarışın etibarsız hesab olunmaqla ləğv edilməsi tələbi barədə iddiası rədd edilmişdir.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 27 dekabr 2010-cu il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı V.Sadiqovun nümayəndəsi M.Paşayevin verdiyi apellyasiya şikayəti təmin edilərək, Ağdaş rayon məhkəməsinin 10 avqust 2010-cu tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş, iş üzrə yeni qətnamə qəbul edilmiş, iddia təmin edilmiş, Ağdaş

şəhəri H.Əliyev prospekti 169 №-li ünvanında yerləşən Ağdaş 14 saylı Yol İstismar İdarəsinin 08 iyul 2005-ci il tarixli texniki pasportunda aparılmış xüsusi qeydlərin (həmin ərazinin ştrixlərlə göstərilməsi) ləğv edilməsi, cavabdeh İ.Hacıyevin adına olan 01 avqust 2006-cı il tarixli, qeydiyyat №-si 200600786 olan "Hüquqların dövlət qeydiyyatı haqqında daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindən çıxarış"ın etibarsız hesab edilməsi, Ağdaş şəhəri H.Əliyev prospekti 169 ünvanında yerləşən Ağdaş 14 saylı Yol İstismar İdarəsinin yerləşdiyi torpaq sahəsinin ərazisində olan, E.Kərimova, Ağdaş Rayon İstehsal-İstehlak Kooperativinə, E.Həsənova, S.Hacıyevə və İ.Hacıyevə məxsus olan tikililərin (mağaza binaları) cavabdehlərin hesabına sökülməsi və

həmin cavabdehlərin obyektin torpaq sahəsinin ərazisindən çıxarılmaları qət edilmişdir.

İddiaçı V.Sadiqov cavabdehlər E.Kərimova və qeyrilərinə qarşı "özbaşına tikililərin sökülməsi və torpaq sahəsindən məcburi çıxarma tələbinə dair" iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək mülkiyyətində olan Ağdaş şəhəri H.Əliyev prospekti 169 saylı ünvanda yerləşən 14 saylı Yol İstismar sahəsinin ümumi sahəsi 1903,3 kv.metr olan inzibati bina və köməkçi binalarının və obyektin texniki pasportuna əsasən yerləşdiyi 23973,7 kv.metr torpaq sahəsinin yerləşdiyi ərazidə müvafiq qanuni və hüquqi əsaslar olmadan özbaşına aparılmış, cavabdehlər E.Kərimova, M.Əhmədova, E.Həsənova, A.Hacıyeva və İ.Hacıyevə məxsus olan tikililərin (mağaza binalarının) onların öz hesabına sökülməsi və cavabdehlərin obyektin torpaq sahəsinin ərazisindən məcburi çıxarılmasına dair qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İddiaçı V.Sadiqovun nümayəndəsi M.Paşayev cavabdeh İ.Hacıyevə qarşı "özbaşına tikiliyə mülkiyyət hüququna dair daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindən çıxarışın etibarsız hesab olunmaqla ləğv edilməsinə dair" əlavə iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək mülkiyyətində olan Ağdaş şəhəri H.Əliyev prospekti 169 saylı ünvanda yerləşən 14 saylı Yol İstismar sahəsinin ümumi sahəsi 1903,3 kv.metr olan inzibati bina və köməkçi binalarının və obyektin texniki pasportuna əsasən yerləşdiyi 23973,7 kv.metr torpaq sahəsinin yerləşdiyi ərazidə mülkiyyətində olan 0,0166 ha torpaq sahəsində yerləşən 132 kv.metr ümumi, 61,8 kv.metr əsas və 70,2 kv.m köməkçi sahədən ibarət qeyri-yaşayış binası olan mağazanın tam mülkiyyət hüququ üzrə İ.Hacıyevin adına qeyd alındığına dair 01 avqust 2006-cı il tarixli, qeydiyyat nömrəsi 200600786 olan reyestrdən çıxarışın etibarsız hesab olunmaqla ləğv edilməsinə, mağaza binasının cavabdehin öz hesabına sökülməsinə dair qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İddiaçı V.Sadiqovun nümayəndəsi, vəkil M.Paşayev ərizə ilə məhkəməyə müraciət edərək mülki iddia üzrə cavabdeh M.Əhmədovun ona məxsusluğu iddia olunan mağaza binasının rayon İstehsal-İstehlak

Kooperativinin balansında olmasına dair Ağdaş rayon İstehsal-İstehlak Kooperativinin idarə heyətinin sədri kimi təqdim etdiyi məktubu nəzərə alaraq həmin müəssisəni əsl cavabdeh olaraq əvəz edilməsinə, mülki iddia üzrə cavabdeh A.Hacıyevin ona məxsusluğu iddia olunan mağaza binasının ona deyil, oğlu A.Hacıyevə məxsus olduğuna dair mövqeyini nəzərə alaraq A.Hacıyevin qeyd olunan mülki iddiaya etirazı olmadığını bildirmiş və mübahisə predmetinin hüquqlarına toxunduğunu nəzərə alaraq Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinin tərəf kimi işə cəlb edilməsinə xahiş etmişdir.

İddiaçı V.Sadiqovun nümayəndəsi M.Paşayev məhkəmə iclasında iddiamı müdafiə edərək göstərmişdir ki, nümayəndəsi olduğu V.Sadiqov keçirilən auksionda 01 saylı protokola əsasən Ağdaş şəhəri H.Əliyev prospekti 169 saylı ünvanda yerləşən 14 saylı Yol istismar idarəsinin ümumi sahəsi 1903,3 kv.metr olan inzibati bina və köməkçi binalarını 29 avqust 2005-ci il tarixli 1895 saylı müəssisənin (obyektin) alqı-satqı müqaviləsinə əsasən almışdır. Həmin müqavilə əsasında ona 08 saylı reyestr kitabının 2-ci səhifəsində 004607 sayı ilə qeydiyyatla alınmış şəhadətnamə verilmişdir. Özəlləşdirilən müəssisə və obyektin yerləşdiyi torpaq sahəsinin alqı-satqısına dair 19 iyul 2006-cı il tarixli müqavilə əsasında o ərazinin tikinti və infrastrukturada altında yerləşən hissəsi 2422,5 kv.metr, sərbəst sahəsi 21551,2 kv.metr olmaqla ümumi torpaq sahəsi 23973,7 kv.metr təşkil edən ərazini almışdır. Həmin torpaq sahəsinin V.Sadiqova satılmasına və torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət hüququna dair 20 iyul 2006-cı il tarixdə adına verilmiş 000017 saylı şəhadətnamə eyni tarixdə 1 saylı reyestr kitabının 37-ci səhifəsində qeydiyyatla alınmışdır. Lakin cavabdehlərə göstərilən ərazidə torpaq sahəsi ayrılmamış və tikinti işləri aparmalarının heç bir hüquqi əsası olmamışdır. Ona görə də iddianın təmin edilərək V.Sadiqovun xüsusi mülkiyyətində olan torpaq sahəsinin yerləşdiyi ərazidə cavabdehlərə məxsus mağaza kimi fəaliyyət göstərən özbaşına tikililərin onların öz hesablarına sökülməsinə, cavabdehlərin obyektin torpaq sahəsinin ərazisindən məcburi

çıxarılmalarına və həmin torpaq sahəsinin yerləşdiyi ərazidə 132 kv.metr ümumi sahəsi olan qeyri-yaşayış binası olan mağazanın tam mülkiyyət hüququ üzrə cavabdeh İ.Hacıyevin adına qeydə alınmasına dair 01 avqust 2006-cı il tarixli, qeydiyyat nömrəsi 200600786 olan Reyestrdən çıxarışın etibarsız hesab olunmaqla ləğv edilməsinə dair qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Cavabdeh İ.Hacıyevin nümayəndəsi V.Əfəndiyev iddianı qəbul etməyərək göstərmişdir ki, cavabdeh İ.Hacıyevə məxsus mağaza xüsusi mülkiyyətində olan 0,0166 hektar torpaq sahəsində yerləşir. Bu barədə cavabdehə DƏDRX-nin Yevlax ərazi İdarəsi tərəfindən 01 avqust 2006-cı il tarixdə 1 sayılı reyestr kitabının 21 sayılı vərəqində 200600786 nömrə ilə qeydiyyatla alınmış Reyestrdən çıxarış verilmişdir. Həmin mağaza iddiaçının xüsusi mülkiyyətində olan torpaq sahəsində yerləşir. Əgər həmin mağaza iddiaçının torpaq sahəsi ərazisində yerləşsəydi, onda nümayəndəsi olduğu İ.Hacıyevin adına çıxarış verilməzdi. Ona görə də iddianın cavabdeh İ.Hacıyevə aid hissədə rədd edilməsini xahiş etmişdir.

Cavabdeh A.Hacıyevin və E.Həsənovun nümayəndəsi T.Pirani iddianı qəbul etməyərək məhkəmə iclasında göstərmişdir ki, Ağdaş rayon İcra hakimiyyəti Başçısının şəhəri üzrə nümayəndəsinin 01 iyun 1996-cı il tarixli 06 sayılı Sərəncamı ilə nümayəndəsi olduğu E.Həsənova şəhərin Azadlıq küçəsində (hazırda H.Əliyev prospekti) Yol istehsalat dairəsi binası ilə səki divarı arasındakı 10m x 5m ölçüdə torpaq sahəsi mağaza tikintisi üçün ayrılaraq verilmişdir. Ağdaş Aqrokoopun fəhlə və qulluqçularının ümumi yığıncağının 25 yanvar 2005-ci il tarixli, 01 sayılı qərarı ilə işə Ağdaş şəhəri H.Əliyev prospektində yerləşən Aqrokoopun balansında olan, uzun müddət işləməyən və istismar müddəti başa çatmış mağazanın binası uzun müddət Aqrokoopda işləmiş və payçı olan nümayəndəsi olduğu S.Hacıyevə satılması qərara alınmışdır. 24 dekabr 2005-ci il tarixdə həmin mağaza alqı-satqı müqaviləsinə əsasən Ağdaş Aqrokoop tərəfindən S.Hacıyevə satılmışdır. Həmin mağazaların və mağazaların yerləşdiyi torpaq sahələrinin iddiaçının iddia ərizəsində göstərdiyi torpaq sahəsinə heç bir aidiyyəti

yoxdur. Ona görə də iddianın cavabdehlər E.Həsənova və A.Hacıyevə aid hissədə rədd edilməsini xahiş etmişdir.

Cavabdeh Ağdaş rayon İstehsal-İstehlak Kooperativinin (İİK) nümayəndəsi N.Həsənova iddianı qəbul etməyərək məhkəmə iclasında göstərmişdir ki, Ağdaş şəhəri H.Əliyev prospektində Ağdaş Qaz istismar sahəsinin həyəti ilə səki divarı arasında yerləşən mağaza binası 1991-ci il tarixdən Ağdaş rayon İstehsal-İstehlak Kooperativinin balansındadır. Həmin mağazanın tikilməsi üçün torpaq sahəsi 1991-ci il tarixdə ayrılmışdır və mağazanın və yerləşdiyi torpaq sahəsinin iddiaçının iddia ərizəsində göstərdiyi əraziyə aidiyyəti yoxdur. Ona görə də iddianın Ağdaş rayon İstehsal-İstehlak Kooperativinə aid hissəsinin rədd edilməsini xahiş etmişdir.

İş üzrə yuxarıda qeyd olunan məhkəmə aktları qəbul olunmuşdur.

Cavabdehlər S.Hacıyev, İ.Hacıyev və R.Bəkirov kassasiya şikayətində apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin tamamilə ləğv edilərək işə apellyasiya qaydasında yenidən baxılması üçün həmin məhkəməyə göndərilməsi barədə qərar çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi 01 sentyabr 2000-ci ilədək qüvvədə olmuş Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 82, 94 və 97, 105-ci maddələrinin, hazırda qüvvədə olan Mülki Məcəllənin 568.1, 570.1.1, 394, 647, 399.1, 404.1-ci maddələrinin, Torpaq Məcəlləsinin 103, 105.2-ci maddələrinin, Mülki Prosessual Məcəllənin 8, 9, 14.2, 77.1, 217.2-ci maddələrinin tələblərini pozmuş, iş üzrə əhəmiyyət kəsb edən hallar nəzərə alınmamış, nəticədə əsassız və qanunsuz qətnamə qəbul edilmişdir.

İddiaçı V.Sadiqovun səlahiyyətli nümayəndəsi və vəkili M.Paşayev kassasiya şikayətinə etiraz verərək məhkəmə kollegiyasından kassasiya şikayətinin təmin olunmaması, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin dəyişdirilmədən saxlanılması barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

İşin kassasiya baxışında cavabdehlər S.Hacıyevin, İ.Hacıyevin və R.Bəkirovun

nümayəndəsi L.Quliyev və vəkili C.İsgənədərov kassasiya şikayətinin məzmununa uyğun izahat verərək, şikayətin təmin edilməsini xahiş etmişlər.

Məhkəmə kollegiyasının iclasında iddiaçı V.Sadiqovun səlahiyyətli nümayəndəsi və vəkili M.Paşayev apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin dəyişdirilmədən saxlanması barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi aşağıdakı əsaslara görə kassasiya şikayətini təmin etmişdir.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 416-cı maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Qanunun tələbinə görə kassasiya instansiyası məhkəməsi işin faktiki hallarını araşdırmır, yalnız maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq olunub-olunmamasını yoxlayır. Kassasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən işin faktiki halları yoxlanmasa da, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin maddi və prosessual hüquq normalarını düzgün tətbiq edib-etməməsini yoxlayarkən, hüquqi məsələlərin düzgün qiymətləndirilməsi üçün işin faktiki hallarının nəzərə alınması və onlara istinad olunması vacibdir. Kassasiya instansiyası məhkəməsinin işin müəyyənləşdirilmiş faktiki hallarına istinad etməsi faktiki halların yoxlanılması və araşdırılması hesab olunmamalıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, işin faktiki hallarının prosessual qanunvericiliyin tələblərinə riayət edilmədən müəyyən olunması ədalətli məhkəmə araşdırılması hüququnun pozulmasına dəlalət etməklə mübahisə ilə əlaqədar qəbul edilmiş hüquqi akta təsir göstərə bilər.

İş materiallarından görünür ki, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, iddiaçı V.Sadiqov cavabdehlər E.Kərimova və qeyrilərinə qarşı "Özbaşına tikililərin sökülməsi və torpaq sahəsindən məcburi çıxarma tələbinə dair" iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək mülkiyyətində olan Ağdaş şəhəri H.Əliyev prospekti 169 sayılı ünvanda yerləşən 14 saylı Yol İstismar sahəsinin ümumi sahəsi 1903,3

kv.metr olan inzibati bina və köməkçi binalarının və obyektin texniki pasportuna əsasən yerləşdiyi 23973,7 kv.metr torpaq sahəsinin yerləşdiyi ərazidə müvafiq qanuni və hüquqi əsaslar olmadan özbaşına aparılmış, cavabdehlər E.Kərimova, M.Əhmədova, İ.Hacıyevə, A.Hacıyevə və İ.Hacıyevə məxsus olan tikililərin (mağaza binalarının) onların öz hesabına sökülməsi və cavabdehlərin obyektin torpaq sahəsinin ərazisindən məcburi çıxarılmasına dair qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Məhkəmədə iddia üzrə işə baxılarkən iddiaçı V.Sadiqovun nümayəndəsi M.Paşayev iddia tələbinin həcmi artıraraq cavabdeh İ.Hacıyevə qarşı "özbaşına tikiliyə mülkiyyət hüququna dair daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindən çıxarışın etibarsız hesab olunmaqla ləğv edilməsinə dair" əlavə iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək mülkiyyətində olan Ağdaş şəhəri H.Əliyev prospekti 169 saylı ünvanda yerləşən 14 saylı Yol İstismar sahəsinin ümumi sahəsi 1903,3 kv.metr olan inzibati bina və köməkçi binalarının və obyektin texniki pasportuna əsasən yerləşdiyi 23973,7 kv.metr torpaq sahəsinin yerləşdiyi ərazidə mülkiyyətində olan 0,0166 ha torpaq sahəsində yerləşən 132 kv.metr ümumi, 61,8 kv.metr əsas və 70,2 kv.m köməkçi sahədən ibarət qeyri-yaşayış binası olan mağazanın tam mülkiyyət hüququ üzrə İ.Hacıyevin adına qeyd alındığına dair 01 avqust 2006-cı il tarixli, qeydiyyat nömrəsi 200600786 olan reyestrdən çıxarışın etibarsız hesab olunmaqla ləğv edilməsinə, mağaza binasının cavabdehin öz hesabına sökülməsinə dair qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsi iddiaçının həmin iddia tələblərinin rədd edilməsi barədə yuxarıda göstərilən qətnaməni qəbul etmişdir.

İddiaçının nümayəndəsi vəkili M.Paşayev tərəfindən birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsindən verilən apellyasiya şikayətində göstərilmişdir ki, məhkəmə-baxışı zamanı iddia tələbinin həmi yenidən artırılaraq iddiaçıya məxsus olan Ağdaş 14 saylı Yol İstismar İdarəsinin texniki pasportunda müvafiq hüquqi əsaslar olmadan cavabdehlərə məxsus olduğu bildirilən özbaşına tikililərlə əlaqədar aparılmış xüsusi qeydlərin (həmin ərazinin ştrixlənməklə

göstürülməsinin). ləğv edilməsi də tələb edilmiş və məhkəməyə bu barədə əlavə iddia ərizəsi verilmiş, lakin həmin əlavə iddia ərizəsi 03 avqust 2010-cu ildə məhkəmə iclasında müvafiq qərardad çıxarılmadan geri qaytarılmışdır. İddiaçının nümayəndəsi özünə qaytarılmış 26 iyul 2010-cu il tarixli əlavə iddia ərizəsi ilə bağlı məhkəmə iclasında baş verənlərin iclas protokolunda öz əksini tapması üçün qətnamə çıxarıldıqdan sonra da ayrıca məktubla məhkəməyə müraciət etmişdir. Şikayətdə əlavə olaraq göstərilmişdir ki, iddiaçının nümayəndəsi 03 avqust 2010-cu il tarixli məhkəmə iclasında əlavə iddia ərizəsi ilə birlikdə məhkəməyə müxtəlif sənədlərin alınması barədə 26 iyul 2010-cu il tarixli vəsatət də vermiş, həmin vəsatət məhkəmənin 03 avqust 2010-cu il tarixli qərarı ilə rədd edilmiş və ona təqdim olunmuşdur. Həmin əlavə iddia ərizəsi apellyasiya şikayətinə əlavə edilmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi iddiaçının nümayəndəsi M.Paşayevin izahatına və onun apellyasiya şikayətinə əlavə etdiyi qeyd olunan tarixi 26 iyul 2010-cu il göstərilmiş iddia ərizəsinə əlavəyə, həmçinin həmin iddia ərizəsinə əlavədə cavabdehlər E.Hacıyevin və S.Hacıyevin nümayəndəsi T.Piraninin “əlavə iddia ərizəsinin surətini aldım” qeydini şəxsən yazaraq imza etməsinə əsaslanaraq belə qənaətə gəlmişdir ki, iş birinci instansiya məhkəməsində baxılarkən iddia tələbinin həcmi artırılması barədə sözügedən əlavə iddia ərizəsinin iddiaçının nümayəndəsi M.Paşayev tərəfindən məhkəməyə təqdim olunmasını təsdiq edir. Həmin əlavə iddia ərizəsinin məhkəmə iclası bağlı elan edildikdən sonra məhkəməyə təqdim olunması barədə cavabdehlərin nümayəndəsi T.Piranin irəli sürdüyü xüsusatı məhkəmə kollegiyası inandırıcı hesab etmir. Belə ki, həm T.Piraninin, həm də M.Paşayevin izahatından məlum olmuşdur ki, onlar iş birinci instansiya məhkəməsində baxılmazdan da xeyli əvvəldən başlayaraq aralarındakı şəxsi narazılıqlara görə küssülü olmuş, hazırda da münasibətləri bərpa olunmamışdır və bu vəziyyətdə T.Piraninin məhkəmədən kənar qaydada M.Paşayevə müraciət edərək əlavə iddia ərizəsinin surətini sonuncudan alıb sənədin əslinə imza etməsi ağılabatan deyildir. Digər tərəfdən, T.Piraninin

də etiraf etdiyi kimi, əlavə iddia ərizəsi sədrlik edənə məhkəmə iclasının keçirildiyi zalda təqdim olunmuş və sədrlik edənənin bu barədə bilavasitə məlumatı olmuşdur.

Beləliklə birinci instansiya məhkəməsi qeyd olunan normaların tələblərinə əməl etməyərək iddiaçının nümayəndəsinin iddia tələbinin həcmi artırılması ilə bağlı hüququnun həyata keçirilməsinə kömək göstərməmiş və iddia ərizəsində göstərilən tələblə bağlı qətnamə çıxarmamışdır. Ona görə də Azərbaycan Respublikası MPM-nin 14.1, 218.3, 372.1-ci maddələrinə əsasən apellyasiya instansiyası məhkəməsi hazırkı işə iddiaçının qeyd edilən iddiaçıya məxsus olan Ağdaş 14 saylı Yol İstismar İdarəsinin texniki pasportunda müvafiq hüquqi əsaslar olmadan cavabdehlərə məxsus olduğu bildirilən özbaşına tikililərlə əlaqədar aparılmış xüsusi qeydlərin (həmin ərazinin ştrixlənməklə göstərilməsinin) ləğv edilməsinə dair iddia tələbi də daxil olmaqla bütün tələblərlə bağlı mahiyyəti üzrə baxılmalıdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iddiaçının iddia tələbinin həcmi artırılması barədə qeyd olunan əlavə iddia ərizəsinə qəbul edib ona mahiyyəti üzrə baxılması ilə bağlı kassasiya instansiyası məhkəməsi aşağıdakıların qeyd olunmasını zəruri hesab etmişdir.

Əvvəla cavabdehlər E.Hacıyevin və S.Hacıyevin nümayəndəsi T.Pirani, qeyd olunan xüsusatla bağlı apellyasiya məhkəməsinin iclasında verdiyi izahatında göstərmişdir ki, iddiaçının nümayəndəsi M.Piraninin göstərdiyi hal 2010-cu ilin iyul ayının axırlarında baş vermiş, lakin M.Paşayev əlavə iddia ərizəsinə məhkəmə iclasında deyil, məhkəmə iclasının başa çatması elan olunduqdan sonra sədrlik edənə təqdim etmiş, sədrlik edən məhkəmə iclasının artıq başa çatdığını bildirərək sənədi qəbul etməmiş və bundan sonra o, öz şəxsi marağı xatirinə sənədin surətini M.Paşayevdən qəbul edərək bu barədə qeyd yazıb imzalamışdır.

Digər tərəfdən Azərbaycan Respublikası MPM-nin 81-ci maddəsinin tələbinə əsasən qanuna və ya digər normativ hüquqi aktlara əsasən müəyyən sübutetmə vasitələri ilə təsdiq edilməli olan işin halları başqa sübutlarla təsdiq oluna bilməz.

Həmin Məcəllənin 53-cü maddəsinə əsasən iddiaçı məhkəmə tərəfindən qətnamə qəbul edilənə kimi iddianın əsasını və ya predmetini dəyişməyə, iddia tələbinin həcmi artırmağa və ya azaltmağa haqlıdır.

İş materiallarından, o cümlədən birinci instansiya məhkəməsinin iclas protokolundan və qətnaməsindən görünür ki, işə məhkəmədə baxılarkən iddiaçı V.Sadiqovun nümayəndəsi M.Paşayev “özbaşına tikiliyə mülkiyyət hüququna dair daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindən çıxarışın etibarsız hesab olunmaqla ləğv edilməsinə dair” əlavə iddia ərizəsini məhkəməyə təqdim etmiş və həmin iddiaya da birinci instansiya məhkəməsində mahiyyəti üzrə baxılıb qətnamə çıxarmışdır.

İddiyanın qeyd olunan iddia tələblərindən başqa, birinci instansiya məhkəməsinə iş üzrə qətnamə qəbul ediləndə iddianın əsasının və ya predmetinin dəyişdirilməsi, eləcə də iddia tələbinin həcmi artırılması və ya azaldılması barədə iddia ərizəsi verməsi və məhkəmənin həmin iddia ərizəsini qəbul etməkdən imtina etməsi məhkəmə iclas protokolundan görünür.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 273-cü maddəsinə əsasən İşdə iştirak edən şəxslər və nümayəndələr protokolla tanış olmağa haqlıdırlar və onun imzalandığı andan 3 gün ərzində onda yol verilmiş yanlışlıqları və ya natamamlığı göstərməklə protokol barədə yazılı qeydlər təqdim edə bilərlər.

Lakin iddiaçı və onun nümayəndəsi tərəfindən birinci instansiya məhkəməsinin iclas protokoluna yazılı qeyd (qeydlər) verilməmişdir.

Qeyd olunanlardan əlavə Azərbaycan Respublikası MPM-nin 372.4-cü maddəsinin tələbinə əsasən apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən birinci instansiyada işə baxılmanın predmeti olmayan yeni tələblər qəbul edilmir və onlara baxılmır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin istinad etdiyi Azərbaycan Respublikası MPM-nin 372.1-ci maddəsində işə apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən birinci instansiya məhkəməsində işə baxılmanın predmeti olmayan yeni tələblərə baxılması nəzərdə tutulmamışdır. Həmin maddədə göstərilmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tam hüquqlu məhkəmə kimi işə,

işdə olan və əlavə təqdim olunmuş sübutlar əsasında mahiyyəti üzrə baxır.

Lakin apellyasiya instansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsində işə baxılmanın predmeti olmamış iddiaçının “idarənin texniki pasportunda qismən dəyişikliklər edilməsi və əsassız qeydlərin ləğvi tələbinə dair” iddia ərizəsini qəbul edib həmin iddiaya mahiyyəti üzrə baxaraq qətnamə çıxarmış, bununla da prosessual qanunun qeyd olunan normalarının tələbini pozmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 dekabr 1997-ci il tarixli Fərman ilə təsdiq edilmiş “Özəlləşdirilən müəssisə və obyektlərin yerləşdiyi torpaq sahələrinin satılması qaydaları haqqında” Əsasnamənin 2-ci bəndinə əsasən özəlləşdirilən dövlət müəssisəsi və obyektlərin yerləşdiyi torpaq sahələri dedikdə, dövlət müəssisə və obyektlərinin özəlləşdirilməsi zamanı onların texniki pasportlarında göstərilmiş hüdudlar daxilində istifadəsində olan torpaqlar nəzərdə tutulur.

İş materiallarında olan Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinin özəlləşdirilən müəssisə və obyektlərin, habelə fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən inşa edilmiş obyektlərin yerləşdiyi dövlət torpaq sahələrinin satılmasına dair 20 iyul 2006-cı il tarixli 000017 sayılı şəhadətnaməsindən aydın olur ki, Ağdaş şəhəri H.Əliyev prospekti 169 sayılı ünvanda yerləşən 14 saylı Yol istismar idarəsinin inzibati və köməkçi binalarının yerləşdiyi 23973,7 kv.metr torpaq sahəsi qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada V.Sadiqov tərəfindən satın alınmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinin 24 iyun 2010-cu il tarixli, 6870 sayılı məhkəmə ekspertizasının rəyindən görünür ki, Ağdaş şəhəri, H.Əliyev prospektində yerləşən Ağdaş Qaz İstismar Sahəsinin həyəti ilə səki divarı arasında tikilmiş mağaza binalarının Ağdaş şəhəri H.Əliyev prospekti 169 sayılı ünvanda Vaqif Sadiqov tərəfindən özəlləşdirilmiş 14 saylı Yol İstismar İdarəsinin inzibati və köməkçi binalarının yerləşdiyi 23973,7 kv.metr torpaq sahəsinə dair verilmiş texniki pasportun plan və sxemində ştrixlə qeyd edilmiş sərhəd xaricində inşa edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası DT və XK-nin Ağdaş rayon şöbəsinin 09 mart 2010-cu il

tarixli, 36 sayılı mütəxəssis rəyində isə göstərilmişdir ki, Ağdaş şəhəri H.Əliyev prospektində yerləşən keçmiş Avtobazanın ərazisinin neçə hektar olmasını müəyyənləşdirmək məqsədi ilə ölçü işləri aparılan zaman həmin ərazinin baş hissəsi, yəni şimal tərəfdən iddianın predmetinə aid olan mağazaların əks tərəfindən sənəd üzrə ölçüsü 106 metr göstərildiyi halda, faktiki ölçüsü 90 metr, keçmiş avtobazanın ümumi ərazisinin sənəd üzrə 2,40 hektar torpaq sahəsi göstərildiyi halda, faktiki ölçüsü 2,31 hektar olduğu aşkar olunmuşdur.

Maraqlı orqan kimi işə cəlb edilmiş Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinin nümayəndəsi C.Nəbiyev məhkəmə iclasında verdiyi izahatında göstərmişdir ki, Ağdaş şəhəri H.Əliyev prospekti 169 sayılı ünvanda yerləşən 14 saylı Yol İstismar İdarəsinə məxsus inzibati və köməkçi binalar və idarənin yerləşdiyi 23973,71 kv.metr torpaq sahəsi həqiqətən iddiaçı V.Sadiqov tərəfindən özəlləşdirilmişdir. Özəlləşdirilmiş obyektə məxsus torpaq sahəsi və tikililər onun texniki pasportunda göstərilmişdir. Texniki pasportda ştrixlərlə göstərilmiş sərhəddən kənar hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən istifadə olunan torpaqlar isə dövlətə məxsusdur və həmin torpaq sahəsinin iddiaçı V.Sadiqovun özəlləşdirdiyi torpaq sahəsinə aidiyyəti yoxdur.

Şahid İ.Kərimov məhkəmə iclasında verdiyi izahatında göstərmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinin Ağdaş rayon Şöbəsində aparıcı məsləhətçi işləyir. V.Sadiqovun 14 saylı Yol istismar idarəsinin inzibati və köməkçi binalarının və binaların yerləşdiyi torpaq sahəsini alaraq özəlləşdirməsi ilə əlaqədar həmin ərazidə ölçmə işlərini və texniki göstəricilərə dair sxemini o hazırlamışdır. Ərazi ölçülərkən və sxem hazırlanarkən mübahisə predmeti olan mağazalar və onların yerləşdiyi ərazilər özəlləşdirilən əraziyə aid olmadığından sxemə salınmamış və özəlləşdirilən ərazi ilə mağazaların sərhədləri sxemdə ştrixlərlə göstərilmişdir. Sənədlər tam hazırlandıqdan sonra texniki pasport verilməsi üçün Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinə göndərilmişdir. Mübahisə predmeti olan mağazalar və

yerləşdiyi torpaq sahəsi V.Sadiqovun özəlləşdirdiyi əraziyə aidiyyəti yoxdur.

Ağdaş İstehsal-İstehlak Kooperativinin 26 yanvar 2010-cu il tarixli, 06 sayılı məktubundan görünür ki, şəhərin H.Əliyev prospektində Qaz İstismar İdarəsinin həyətində yerləşən 1991-ci ildə tikilmiş mağaza binası hal-hazırda Kooperativin balansındadır.

Ağdaş RİHB-nin şəhər üzrə nümayəndəsinin 01 iyun 1996-cı il tarixli, 06 sayılı sərəncamından görünür ki, şəhərin keçmiş Azadlıq küçəsində (indiki H.Əliyev prospekti) Ağdaş Yol İstehsalat Dairəsinin binası ilə səki kənarı divar arasında istifadəsiz qalmış yerdə mövcud olan mağazanın qərbində 10x5 metr ölçüdə torpaq sahəsi mağaza tikintisi üçün İ.Hacıyevə verilmişdir.

Ağdaş Aqrokoopun fəhlə və qulluqçularının ümumi yığıcağının 25 yanvar 2005-ci il tarixli, 01 sayılı protokolundan və 24 dekabr 2005-ci il tarixli alqı-satqı müqaviləsindən görünür ki, Aqrokoopun balansında olub Ağdaş şəhəri, H.Əliyev prospektində yerləşən ümumi sahəsi 54 kv.metr olan mağaza S.Hacıyevə satılmışdır.

Azərbaycan Respublikası DƏDRX-nin 27 iyul 2006-cı il tarixli, 95 sayılı mağaza binasının Texniki pasportundan və 01 avqust 2006-cı il tarixli 0000918 sayılı çıxarışdan məlum olur ki, Ağdaş şəhəri H.Əliyev prospektində "Ərəş" ticarət mərkəzi ilə üzbəüz, mülkiyyətdə olan 0,0166 hektar torpaq sahəsində yerləşən, 1970-ci ildə tikilmiş 4 girişli, 132 kv.metr ümumi, 61,8 kv.metr əsas və 70,2 kv.metr köməkçi sahədən ibarət bir mərtəbəli mağaza tam mülkiyyət hüququ üzrə İ.Hacıyevin adına DƏDR-də qeydiyyatda alınmışdır.

İşdə olan Əmlakın inventarlaşdırılması Bürosunun Müəssisə və obyektin 08 iyul 2005-ci il tarixli, 009435 sayılı texniki pasportundan məlum olur ki, obyektin baş planı hazırlanarkən cavabdehlərə məxsus mağaza tikililəri V.Sadiqovun satın aldığı ərazidən ştrixlənmiş xətlərlə qeyd edilərək çıxarılmışdır.

Beləliklə iş materiallarında olan yuxarıda qeyd edilən məlumatlara görə cavabdehlərə məxsus mağaza tikililəri iddiaçı V.Sadiqovun aldığı obyektin baş planı hazırlanarkən onun satın aldığı ərazidən

ştrixlənmiş xətlərlə qeyd edilərək çıxarılmışdır.

İddiaçı V.Sadiqova məxsus torpaq sahəsini torpaq şöbəsinin mütəxəssisləri və təyin edilmiş ekspertiza üzrə ekspertlər tərəfindən baxış zamanı ölçü işləri aparılarkən müəyyən edilmişdir ki, Ağdaş şəhəri, H.Əliyev prospektində yerləşən Ağdaş Qaz İstismar Sahəsinin həyəti ilə səki divarı arasında tikilmiş və cavabdehlər E.Kərimova, Ağdaş rayon İstehal-İstehlak Kooperativinə, E.Həsənova, S.Hacıyevə və İ.Hacıyevə məxsus mağaza binaları həmin torpaq sahəsinin texniki pasportunun plan və sxemində ştrixlənmiş sərhəddən kənar, yəni iddiaçının aldığı torpaq sahəsinin xaricində inşa edilmişdir.

Lakin apellyasiya instnasiyası məhkəməsi işin qeyd olunan hallarına Azərbaycan Respublikası MPM-nin 88-ci maddəsinin tələblərinə müvafiq qaydada

hüquqi qiymət vermədən Azərbaycan Respublikası MM-nin 180.1, 180.4-cü maddələrinə istinad edərək cavabdehlərə məxsus mağazaların iddiaçın aldığı torpaq sahəsində özbaşına tikilmiş tikililər hesab edərək yuxarıda göstərilən qətnaməni qəbul etmiş, bununla da qətnamənin qanuni və əsaslı olmasını tələb edən Azərbaycan Respublikası MPM-nin 217-ci maddəsinin tələblərini pozmuşdur.

Ona görə də işin şərh olunan hallarını müzakirə edən kassasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya şikayətini təmin etmiş, Şəki Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının yuxarıda göstərilən 27 dekabr 2010-cu il tarixli qətnaməsinin ləğv edərək işin yenidən apellyasiya qaydasında baxılmaq üçün həmin məhkəməyə göndərilməsi barədə qərar qəbul etmişdir.

Dini əqidəni ifadə etmək azadlığı qanunda nəzərdə tutulduğu və demokratik cəmiyyətdə zəruri olduğu hallarda məhdudlaşdırıla bilər.

İddiaçı “Yehovanın şahidləri” Dini İcmasının nümayəndəsi Moroz Leonid Aleksandroviç və qeyriləri Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinə qarşı vəzifəli şəxsin hərəkətinin qanunsuz hesab edilməsi və dəymiş ziyanın ödənilməsi tələbinə dair iddia ərizəsi ilə Səbail Rayon Məhkəməsinə müraciət etmişlər.

Səbail Rayon Məhkəməsinin 11 noyabr 2010-cu il tarixli qətnaməsi ilə iddia təmin edilməmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın 22 fevral 2011-ci il tarixli qətnaməsi ilə apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, Səbail Rayon Məhkəməsinin iş üzrə 11 noyabr 2010-cu il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

“Yehovanın şahidləri” Dini İcması və digərləri kassasiya şikayəti ilə müraciət edərək Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın 22 fevral 2011-ci il tarixli qətnaməsinin ləğv

edilməsini və iş üzrə yeni qərar qəbul edilməsini xahiş etmişlər.

Apellyasiya instansiya məhkəməsi müəyyən etmişdir ki, cavabdeh Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən “Yehovanın şahidləri” Dini İcmasının 30 sayılı, 16 iyun 2010-cu il tarixli müraciəti ilə bağlı Azərbaycana yalnız 4 adda dini ədəbiyyatın (“Bizim padşahlıq xidmətimiz” vərəqəsi, “Наше царственное служение» vərəqəsi, «Сторожевая башня» jurnalı (01 avqust 2010-cu il tarixli sayı) və “Пробудитесь» jurnalı) gətirilməsinə etiraz olunmamış, lakin “Gözətçi Qülləsi” jurnalının (Azərbaycan və Rus dillərində) 15 sentyabr 2010-cu il tarixli sayının gətirilməsinə icazə verilməmişdir.

Həmçinin müəyyən edilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi 12 iyul 2010-cu il tarixli ekspert rəyinə əsasən 15 sentyabr 2010-cu il tarixli “Gözətçi Qülləsi” (azərbaycan və rus

dillərində) jurnalında dini dözümsüzlüyü təbliğ edən fikirlər aşkarlandığından, onların ölkəyə idxalını məqsədəuyğun hesab etməmişdir.

Apellyasiya instansiya məhkəməsi mübahisəli hüquq münasibətinə maddi hüquq normalarının tətbiqi ilə bağlı aşağıdakıları qeyd etmişdir:

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 47.3-cü maddəsinə əsasən, irqi, milli, dini, sosial ədavət və döşməncilik oyadan təşviqata və təbliğata yol verilmir.

“Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1-ci maddəsinə əsasən, dini etiqad azadlığı yalnız qanunda nəzərdə tutulan və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan hallarda ictimai təhlükəsizlik mənafeləri üçün, ictimai qaydanın təmin edilməsi, sağlamlığın və ya mənəviyyatın və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının qorunması üçün məhdudlaşdırıla bilər.

“Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 22-ci maddəsinə əsasən, vətəndaşlar və dini qurumlar istədikləri dildə dini ədəbiyyat, eləcə də dini təyinatlı başqa əşya və materiallar əldə edə və bunlardan istifadə edə bilərlər. Dini qurumlar, dini qurum olmayan digər hüquqi şəxslər və fiziki şəxslər müvafiq icra hakimiyyəti orqanının razılığı ilə dini təyinatlı ədəbiyyatı, əşyaları və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarını istehsal, idxal, ixrac edə, habelə sərbəst yaya bilərlər. Dini təyinatlı ədəbiyyatın, əşyaların və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarının satışı yalnız müvafiq icra hakimiyyəti orqanının razılığı ilə yaradılmış ixtisaslaşdırılmış satış məntəqələri vasitəsilə həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 20 iyul 2001-ci il tarixli 544 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi haqqında Əsasnamə”-nin 1-ci bəndinə əsasən, Komitə dini fəaliyyət sahəsində dövlət

siyasətinin həyata keçirilməsini, dini qurumlarla bağlı qanunvericiliyin müddəalarına riayət olunmasını, müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının dini qurumlarla bağlı fəaliyyətinin əlaqələndirilməsini təmin edən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır. Komitəsinin öz səlahiyyətləri daxilində qəbul etdiyi aktlar digər mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları, dini fəaliyyətlə bağlı qurumlar, fiziki və hüquqi şəxslər üçün məcburi xarakter daşıyır və həmin aktların icrasına nəzarət Komitə tərəfindən həyata keçirilir.

Həmin Əsasnamənin 7.8-ci bəndinə əsasən, dini ədəbiyyatın, əşyaların və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarının dinşünaslıq ekspertizasının aparılmasının təmin edilməsi və 7.9-6-cı bəndinə əsasən, dini təyinatlı ədəbiyyatın, əşyaların və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarının istehsalına, idxalına, ixracına və yayılmasına nəzarət edilməsi, o cümlədən dini təyinatlı ədəbiyyatın, əşyaların və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarının istehsalına, idxalına, ixracına və yayılmasına, habelə onların satışı üçün ixtisaslaşdırılmış satış məntəqələrinin yaradılmasına razılıq verilməsi komitənin vəzifəsidir.

“İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın 9.2-ci maddəsinə əsasən, öz dininə və baxışlarına etiqad etmək azadlığı yalnız ictimai asayiş maraqları naminə, ictimai qaydanı, sağlamlığı, yaxud mənəviyyatı qorumaq üçün və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarını müdafiə etmək üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan məhdudiyətlərə məruz qala bilər.

“Yehovanın şahidləri” Dini İcması və qeyriləri kassasiya şikayətində apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv edilməsinin əsası kimi, ona istinad etmişdir ki, dini ədəbiyyatın ölkəyə gətirilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla

İş üzrə Dövlət Komitəsindən icazənin alınması Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının və Avropa Konvensiyasının tələbləri ilə ziddiyyət təşkil edir.

Məhkəmə Kollegiyası kassasiya şikayətinin həmin dəlilini əsassız hesab etmişdir. Belə ki, insan hüquqlarının bir qismi kimi əqidənin ifadə edilməsi, öz dininə və baxışlarına etiqad etmək azadlığı hüququ da mütləq hüquq deyildir və məhdudlaşdırılmasına yol verilir. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 48-ci maddəsinə əsasən hər kəsin vicdan azadlığı vardır. Hər kəsin dinə münasibətini müstəqil müəyyənləşdirmək, hər hansı dinə təkbəşinə və ya başqaları ilə birlikdə etiqad etmək, yaxud heç bir dinə etiqad etməmək, dinə münasibəti ilə bağlı əqidəsini ifadə etmək və yaymaq hüququ vardır. Dini mərasimlərin yerinə yetirilməsi, ictimai qaydanı pozmursa və ya ictimai əxlaqa zidd deyildirsə, sərbəstdir. Dini etiqad və əqidə hüquq pozuntusuna bəraət qazandırır.

“İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyasının 9-cu maddəsi təsbit edir ki, hər kəsin fikir, vicdan və din azadlığı hüququ var; bu hüquqa öz dinini və ya əqidəsini dəyişmək azadlığı, öz dininə və ya əqidəsinə həm təkbəşinə, həm də başqaları ilə birlikdə etiqad etmək və açıq, yaxud şəxsi qaydada ibadəti, təlimləri, dini və mərasim ayinlərini yerinə yetirmək azadlığı daxildir. Öz dininə və baxışlarına etiqad etmək azadlığı yalnız ictimai asayiş maraqları naminə, ictimai qaydanı, sağlamlığı, yaxud mənəviyyatı qorumaq üçün və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarını müdafiə etmək üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan məhdudlaşdırılma məruz qala bilər.

9-cu maddədə ifadəsini tapmış hüququn məhdudlaşdırılması ilə bağlı İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin təcrübəsi ona dəlalət edir ki, dövlət zəruri hallarda müəyyən

məhdudiyyəti müəyyən etmək hüququna və qiymətləndirmə sərbəstliyinə malikdir.

“Mannusakis və başqaları Yunanıstana qarşı” iş üzrə qərarda İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi maddədə qeyd olunan məhdudiyyətlərin həyata keçirilməsi üsul və qaydasının müəyyən edilməsində iştirakçı dövlətlərin qiymətləndirmə sərbəstliyinə malik olmasını vurğulamışdır.

“Kokkinakis Yunanıstana qarşı” işdə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, eyni əhali arasında bir neçə dinin mövcud olduğu demokratik cəmiyyətdə bütün insanların etiqadına hörmətin təmin edilməsi və müxtəlif qrupların maraqlarının razılaşdırılması məqsədlə məhdudiyyətin müəyyən edilməsi zəruri ola bilər.

“Otto-Preminger-Institut Avstriyaya qarşı” işdə isə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi göstərmişdir ki, “Dövlət hüququayğun olaraq müəyyən davranış formalarına, o cümlədən digər şəxslərin fikir, vicdan, din azadlığına hörmətlə uzlaşmayan informasiya və ideyaların yayılmasına qarşı tədbirlərin qəbul edilməsini zəruri hesab edə bilər.”

“Mannusakis və başqaları Yunanıstana qarşı” işində İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi qeyd etdi ki, “Dövlət hər hansı hərəkət və ya assosiasiyanın özünün dini məqsədləri və xidmət pərdəsi altında əhali üçün dağıdıcı fəaliyyət həyata keçirib-keçirməməsinə nəzarət etmək hüququna malikdir”.

Məhkəmə kollegiyası belə qənaətə gəlmişdir ki, qanunvericilikdə dini ədəbiyyatın ölkəyə gətirilməsi üçün qabaqcadan razılığın alınmasının nəzərdə tutulması nə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına, nə milli qanunvericiliyə, nə də “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyaya zidd hesab edilə bilməz.

Kassasiya şikayətində həmçinin qeyd olunmuşdur ki, ölkəyə gətirilməsi nəzərdə

tutulan dini ədəbiyyat kassastorlar və “Yehovanın Şahidləri” dini icmasının digər üzvləri üçün son dərəcə əhəmiyyətlidir və dini təlimlərdə istifadə olunur.

Məhkəmə Kollegiyası kassasiya şikayətinin həmin dəlili ilə əlaqədar qeyd etmişdir ki, kassastor özü kassasiya şikayətinin növbəti səhifəsində “Kassastorların dini ədəbiyyatı gətirmələrinə cavabdeh Dövlət Komitəsinin imtinası” bölməsində 2002-ci ildən başlayaraq icma tərəfindən mütəmadi olaraq dini ədəbiyyatın ölkəyə gətirilməsinə razılıq verildiyini qeyd etmiş, son zamanlar isə bu sahədə nəzarətin daha da gücləndirilməsini göstərmişdir. Bu isə o deməkdir ki, Dövlət Komitəsi tərəfindən bütün dini ədəbiyyat deyil, yalnız Komitənin mövqeyinə görə yayılması dini dözümsüzlük, dini nifrət və düşmənçiliyin yaranmasına səbəb ola biləcək dini ədəbiyyatın ölkəyə gətirilməsinə icazə verilməmişdir. Bu xüsusat mülki işin materialları və tərəflərin izahatları ilə də təsdiq olunur. Ölkəyə gətirilməsinə icazə verilməyən 15 sentyabr 2010-cu il tarixli “Gözətçi Qülləsi” jurnalında Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin mövqeyinə görə dini dözümsüzlüyü təbliğ edən fikirlər aşkarlandığından onun Azərbaycan Respublikasına gətirilməsi məqsədəuyğun hesab edilməmişdir. Apellyasiya İnstansiyası Məhkəməsi qətnaməsində həmin məsələlərə aydınlıq gətirərək Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 47.3, “Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1, 22-ci maddələrinə, Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi haqda Əsasnaməsinin 1, 78, 7.9.6-cı bəndlərinə istinad etmiş, mövqeyini hüquqi cəhətdən əsaslandırılmışdır.

Kassasiya şikayətinin dəlillərindən biri də ondan ibarət olmuşdur ki, ölkəyə gətirilməsinə icazə verilməmiş ədəbiyyat digər azad və demokratik ölkələrdə açıq surətdə

yayılır və buna hər hansı bir qadağa qoyulmamışdır.

Kassasiya şikayətinin həmin dəlili ilə bağlı məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, hər bir ölkənin milli və demoqrafik xüsusiyyətləri, adət-ənənəsi, ölkədə formalaşmış mühit dövlətdə nisbi hüquqların məhdudlaşdırılmasının qayda və üsulunu seçməkdə özünəməxsusluğa imkan verir. Ona görə də İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi bu kimi məsələlərin həllində dövlət orqanlarının qiymətləndirmə sərbəstliyini qəbul edir. Odur ki, kassasiya şikayətinin həmin dəlili apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğvi üçün əsas hesab edilə bilməz.

Kassasiya şikayətinin dəlillərindən biri də ondan ibarət olmuşdur ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 48.2, 50.1, 50.2, 25.3-cü maddəsinin tələblərini pozmuşdur.

Kassasiya şikayətinin həmin dəlili ilə əlaqədar məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25.3-cü maddəsinə əsasən dövlət irqindən, milliyyətindən, dinindən, dilindən, cinsindən, mənşəyindən, əmlak vəziyyətindən, qulluq mövqeyindən, əqidəsindən, siyasi partiyalara, həmkarlar ittifaqlarına və digər ictimai birliklərə mənsubiyyətindən asılı olmayaraq hər kəsin hüquq və azadlıqlarının bərabərliyinə təminat verir. İnsan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını irqi, milli, dini, dil, cinsi, mənşəyi, əqidə, siyasi və sosial mənsubiyyətə görə məhdudlaşdırmaq qadağandır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 48.2-ci maddəsinə əsasən hər kəsin dinə münasibətini müstəqil müəyyənləşdirmək, hər hansı dinə təkbaşına və ya başqaları ilə birlikdə etiqad etmək, yaxud heç bir dinə etiqad etməmək, dinə münasibəti ilə bağlı əqidəsini ifadə etmək və yaymaq hüququ vardır.

Konstitusiyanın 50.1-ci maddəsinə əsasən hər kəsin qanuni yolla istədiyi məlumatı axtarmaq, əldə etmək, ötürmək, hazırlamaq və yaymaq azadlığı vardır.

Konstitusiyanın 50.2-ci maddəsinə əsasən işə kütləvi informasiyanın azadlığına təminat verilir. Kütləvi informasiya vasitələrində, o cümlədən mətbuatda dövlət senzurası qadağandır.

Məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, həmin maddələrdə nəzərdə tutulanlar Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası ilə yanaşı ayrı-ayrı qanunlarla da təmin olunur, lakin Konstitusiyada nəzərdə tutulmuş hüquqların hər biri mütləq hüquq deyil və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında və ayrı-ayrı qanunlarda nəzərdə tutulmuş hallarda məhdudlaşdırıla bilər. Azərbaycan Respublikasına gətirilməsinə icazə verilməmiş “Gözətçi Qulləsi” jurnalında son nəticədə ictimai qaydanın pozulmasına və dini nifrət və düşmənçiliyin yayılmasına səbəb ola biləcək fikirlər aşkar edildiyinə görə onların ölkəyə gətirilməsinə icazə verilməmişdir. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 48-ci maddəsinin 3 və 4-cü hissəsi müəyyən edir ki, Dini mərasimlərin yerinə yetirilməsi, ictimai qaydanı pozursa və ya ictimai əxlaqa zidd deyildirsə, sərbəstdir. Dini etiqad və əqidə hüquq pozuntusuna bəraət qazandırmır. Məhkəmə Kollegiyası eyni əsaslarla Azərbaycan Respublikasının müxtəlif qanunvericilik aktlarına istinad edilməsini də əsassız hesab edir.

Kassasiya şikayətinin dəlillərindən biri də ondan ibarət olmuşdur ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyasının 9, 10, 14 –cü maddələri və Konvensiyanın 1 və 2 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsinin tələblərini pozmuşdur.

Kassasiya şikayətinin həmin dəlili ilə bağlı Məhkəmə Kollegiyası aşağıdakıları qeyd etmişdir:

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun 30 mart 2006-cı il tarixli “Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyası müddəalarının və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedentlərinin tətbiqi haqqında” qərarında göstərmişdir ki, Azərbaycan Respublikası “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının iştirakçısı və onu 2002-ci ilin aprel ayının 15-də ratifikasiya etmiş dövlət kimi Konvensiya və onun Protokollarının təfsiri və tətbiqi məsələləri üzrə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin yurisdiksiyasının məcburiliyini tanıyır. Azərbaycan Respublikası Konvensiyanı ratifikasiya etdiyi dövrdən sonra yurisdiksiyası altında olan insanların Konvensiyada nəzərdə tutulan hüquqlarını təmin etməlidir.

İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının pozulması ilə bağlı məhkəmələr milli qanunvericilik ilə yanaşı Konvensiya müddəalarını da rəhbər tutmalı və bu zaman İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin təcrübəsinə istinad etməlidirlər.

“İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyası normaları hüququn digər normalarından təcrid olunmuş şəkildə deyil, beynəlxalq hüququn müvafiq normaları nəzərə alınmaqla təfsir və tətbiq edilməlidir. Beynəlxalq müqavilələrin, o cümlədən “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyası normalarının təfsiri zamanı onun konteksti ilə yanaşı müqavilənin sonrakı tətbiqi təcrübəsinə istinad edilməlidir.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarlarının yerinə yetirilməsi zəruri hallarda həm Konvensiyada nəzərdə tutulmuş insan hüquqlarının pozuntusunun,

həm də ərizəçi üçün onun zərərli nəticələrinin aradan qaldırılması məqsədilə xüsusi, həmçinin eyni xarakterli pozuntuların gələcəkdə baş verməsinin qarşısının alınması üçün ümumi xarakterli tədbirlərin görülməsini nəzərdə tutur. İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarları yalnız onun icraatında olan işlərin həllinə deyil, həmçinin geniş mənada Konvensiya normalarının izah edilməsinə, qorunmasına, inkişafına xidmət edir və bu yolla dövlətlərin Konvensiya iştirakçısı kimi daşdıqları öhdəliklərə riayət olunmasına yardım göstərir.

Məhkəmələr ədalət mühakiməsini həyata keçirərkən dövlətin Konvensiya əsasında üzərinə götürdüyü öhdəliklərin yerinə yetirilməsini təmin etməlidirlər.

“İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın 9-cu maddəsinə əsasən hər kəsin fikir, vicdan və din azadlığı hüququ var; bu hüquqa öz dinini və ya əqidəsini dəyişmək azadlığı, öz dininə və ya əqidəsinə həm təkbaşına, həm də başqaları ilə birlikdə etiqad etmək və açıq, yaxud şəxsi qaydada ibadəti, təlimləri, dini və mərasim ayinlərini yerinə yetirmək azadlığı daxildir. Öz dininə və baxışlarına etiqad etmək azadlığı yalnız ictimai asayiş maraqları naminə, ictimai qaydanı, sağlamlığı, yaxud mənəviyyəti qorumaq üçün və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarını müdafiə etmək üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan məhdudiyətlərə məruz qala bilər.

Məhkəmə Kollegiyası Konvensiyanın 9-cu maddəsinin tətbiqi ilə bağlı aşağıdakıların nəzərə alınmasını zəruri hesab etmişdir: İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi müəyyən etmişdir ki, məhdudiyətə haqq qazandıranın mümkün olub-olmadığı və son nəticədə pozuntunun baş verib-vermədiyi üç standart əsasında araşdırılır. Bunlar məhdudiyət üçün qanuni məqsədin olmasından, tədbirin qanuniliyindən (“qanunla nəzərdə tutulmuş”

olmasından) və nəhayət, demokratik cəmiyyətdə zəruriliyindən ibarətdir.

Dini əqidəyə qoyulan hər hansı məhdudiyət 9-cu maddənin 2-ci bəndində nəzərdə tutulan legitim məqsəd daşmalıdır. Bu, qanuni məqsədlər ictimai və ya şəxsi maraqların müdafiə etməkdən ibarət ola bilər. Həmin maraqlar aşağıdakılardır:

- ictimai asayiş maraqları;
- ictimai qaydının qorunması;
- sağlamlığın, yaxud mənəviyyətin qorunması;
- digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi.

Din azadlığının məhdudlaşdırılması, hansı formada baş verməsindən asılı olmayaraq, Konvensiyanın aydın şəkildə təsbit etdiyi kimi, “qanunla nəzərdə tutulmuş” olmalıdır. Məhkəmənin bildirdiyinə görə, bu, o deməkdir ki, istənilən məhdudiyət iki tələbə, yəni dəqiq və çatımlı olma tələblərinə cavab verməlidir.

Dini əqidənin ifadəsini məhdudlaşdırmaq üçün əsas(baza) rolunu oynayan milli qanunvericilik adekvat qaydada çatımlı olmalıdır. Hər kəs öz dini əqidəsinin ifadəsinə münasibətdə tətbiq edilə bilən hüquq normalarının adekvat göstərişlərinə malik olmalıdır. İkinci tələb, yəni qanunun kifayət qədər dəqiq ifadə edilməsi də eyni məqsəd daşıyır. Yəni hər bir fərd öz dini əqidəsinin ifadə etməyin nəticələrini öncədən görə bilməli və öz davranışını müvafiq surətdə tənzimləməlidirlər.

Müdaxilənin demokratik cəmiyyətdə zəruriliyi testi 9-cu maddənin pozulub-pozulmadığı barədə qərar çıxarılmasında yekun və qəti analizdir. Müəyyən tədbirin “zəruri” olub-olmadığını yoxlayarkən məhkəmə aydınlıq gətirdi ki, “zəruri” anlayışı analiz spretrində “məcburi” demək deyil, lakin o, həm də “faydalı”, “ağlabatan” və ya “arzu olunan” anlayışlarının sinonimi deyil.

Məhkəmə hesab etdi ki, müdaxilənin zəruri olması üçün din azadlığının məhdudlaşdırılmasını tələb edən “təxirəsalınmaz ictimai tələbat” olmalıdır. Sonra Məhkəmə etiraz edilən tədbirin sözügedən təxirəsalınmaz ictimai tələbat baxımından mütənsaib olub-olmadığını araşdırır.

Mütənasiblik testi balanslaşdırma testidir ki, bu zaman din azadlığının məhdudlaşdırılma dərəcəsi qarşıya qoyulan qanuni məqsədlə tarazlaşdırılmalıdır, yəni Məhkəmə belə bir standartı tətbiq edilməlidir ki, “təxirəsalınmaz ictimai tələbat etiraz edilən tədbiri tələb edirdimi?”

“Kokkinakis Yunanıstana qarşı” işdə Məhkəmə öncə şəxsin öz dinini başqa dindən olanlara təbliğ etməsinin 9-cu maddə ilə müdafiə edilib-edilmədiyini qiymətləndirməli idi. Məhkəmə bu nəticəyə gəldi ki, öz dini etiqadını ifadə etmək azadlığı təkcə başqaları ilə birlikdə, “açıq” şəkildə və eyni dini paylaşan şəxslərin əhatəsində yox, həm də “təkbaşına” və “şəxsi qaydada” həyata keçirilə bilər; bundan başqa, prinsip etibarilə həmin azadlıq, məsələn “təlimlər” vasitəsilə öz əqidəsinə digər şəxsi inandırmağa çalışmaq hüququnu da əhatə edir; üstəlik, bu olmasaydı, 9-cu maddədə əks olunmuş “öz dinini və ya əqidəsini dəyişmək azadlığı” kağız üzərində qalan mənasız mətn olardı.

Məhkəmə Kollegiyası hesab etmişdir ki, “Yehovanın şahidləri” Dini İcmasının ölkəyə gətirmək istədikləri ədəbiyyata qadağa qoyulması Konvensiyanın 9-cu maddəsinin 2-ci bəndi baxımından əsaslıdır. Belə ki, həmin qadağanın qoyulması ictimai asayişin maraqları və ictimai qaydanın qorunması məqsədini güdmüş və bu məqsədlərlə 9-cu maddə ifadəsini tapmış əqidənin ifadə edilməsinə məhdudsiyyətin qoyulması 9-cu maddənin 2-ci bəndində tutulmuşdur. Yəni məhdudsiyyət legitim məqsədə xidmət edir.

Məhdudsiyyətin qanunda nəzərdə tutulması da birmənalıdır. “Dini etiqad haqqında” Qanunun 1-ci maddəsinə əsasən dini etiqad azadlığı yalnız qanunda nəzərdə tutulan və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan hallarda ictimai təhlükəsizlik mənafeləri üçün, ictimai qaydanın təmin edilməsi, sağlamlığın və ya mənəviyyatın və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının qorunması üçün məhdudlaşdırıla bilər.

Məhdudsiyyətin demokratik cəmiyyətdə zəruriliyi isə onunla bağlıdır ki, Azərbaycan Respublikasında müxtəlif dinlərə sətayiş edən insanlar yaşayır və ölkədə dini dözümlülüyün təmin olunması üçün böyük səy göstərilir. Bundan başqa uzun illərdən bəri Azərbaycanın torpaqlarının 20 faizinin işğal altında olması, ölkədə sabitliyin təminini, müxtəlif konfesiyalara məxsus insanlar arasında dözümlülüyü tələb edir. Sabitliyi poza biləcək hər hansı bir hal eyni zamanda sülhün pozulması üçün təhlükə yarada bilər. Bu mənada ictimai təhlükəsizlik və ictimai qaydanın qorunması olduqca yüksək həssaslıq tələb edir. Bu baxımdan insanlar arasında dini nifaq sala biləcək ədəbiyyatın ölkəyə gətirilməsinə qadağa qoyulması “təxirəsalınmaz ictimai tələbat” kimi qiymətləndirilməlidir.

Kassasiya şikayətinin dəlillərindən biri kimi Apellyasiya İnstansiyası Məhkəməsinin Konvensiyanın 10 və 14-cü maddələrini tətbiq etməməsi ilə əlaqədar məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, 9-cu maddədə ifadəsini tapmış məhdudsiyyətin tətbiqi zəruriliyi məhkəmə kollegiyası tərəfindən qəbul edildiyinə görə məhkəmə kollegiyası Konvensiyanın 10 və 14-cü maddələri baxımından araşdırma aparılmasını zəruri hesab etmir.

Konvensiyanın 1 və 2 sayılı Protokollarının 1-ci maddəsinin tətbiqi ilə bağlı məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki,

mülki işin materialları ilə təsdiq olunur ki, Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən “Yehovanın şahidləri” Dini İcmasının ölkəyə gətirmək istədiyi ədəbiyyata qadağa qoyulması həmin ədəbiyyatın məhv edilməsi və ya müsadirə olunması ilə nəticələnməmişdir. Onlar həmin əmlakdan istifadə, sahiblik və üzərində sərəncam vermək hüququnu saxlamışlar.

Bundan əlavə Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin ictimai təhlükəsizlik və ictimai qaydanın qorunması üçün zərərli hesab etdiyi fikirlərin jurnaldan çıxarılması onların ölkəyə

gətirilməsinə qoyulan qadağanı aradan qaldırır. Bu mənada məhkəmə kollegiyası əmlakdan maneəsiz istifadə üçün hüç bir təhlükə görmür və 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin pozulması barədə dəlili əsaslı hesab etməmişdir.

Eyni fikirlər Konvensiyanın 2 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsinin pozuntusuna yol verilmədiyinə dəlalət etdiyinə görə məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi işə baxarkən, iş üzrə müəyyən etdiyi faktiki hallara maddi hüquq normalarını düzgün tətbiq etmiş, prosessual qanun pozuntusuna yol verməmişdir.

Ali Məhkəmədə dairə seçki komissiyalarının sədrələrinə seçki hüquqlarının məhkəmə müdafiəsi və mübahisələrin məhkəmədə həlli qaydaları barədə ətraflı məlumat verilmişdir.

Sentyabrın 7-də Ali Məhkəmədə Seçki Komissiyasının dairə seçki komissiyalarının sədrləri üçün təşkil etdiyi seçki hüququ ixtisaslaşdırılmış kursların dinləyiciləri ilə görüş olmuşdur.

Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev “Seçki hüquqlarının məhkəmə müdafiəsi. Mübahisələrin məhkəmə aidiyyəti və onların həlli qaydaları” müvzusunda məruzə ilə çıxış etmişdir.

R.Rzayev demişdir ki, demokratiya sahəsində böyük inkişaf yolu keçmiş dövlətlərin təcrübəsi göstərir ki, sabit vətəndaş cəmiyyətinin, müstəqil dövlətin mütərəqqi inkişafı ilk növbədə demokratik seçkilərdən keçir. Demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğunu özünün inkişaf yolu seçmiş Azərbaycanda xalqın öz seçki hüquqlarından azad şəkildə istifadə etməsi, şəffaf və ədalətli seçkilərin keçirilməsi həmişə diqqət mərkəzində olmuşdur.

Ölkədə hüquqi dövlət quruculuğu sahəsində ilki mühüm addım ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə 1995-ci ildə hazırlanaraq, ümumxalq səsvermə ilə qəbul edilmiş ilk milli Konstitusiyamız Azərbaycanda demokratik quruluşun və hüquqi dövlətin möhkəm təməlini qoymuşdur.

Ali Məhkəmənin sədri bildirmişdir ki, son illər Azərbaycan cəmiyyətində azad və ədalətli seçkilərin kiçirilməsinə xidmət edən təkmil qanunvericilik bazası yaradılmışdır. Prezident İlham Əliyevin son illər Seçki Məcəlləsinin və seçki praktikasının daha da təkmilləşdirilməsi istiqamətində həyata keçirdiyi tədbirlər nəticə etbarı ilə insan hüquq və azadlıqlarının təmin olunmasına xidmət edir.

Seçki Məcəlləsinə edilmiş əlavə və dəyişiklər sənədin daha da təkmilləşməsinə, 2008-ci ildə prezident, 2009-cu ildə bələdiyyə, 2010-cu ildə isə parlament seçkilərin tam azad, demokratik, ədalətli və şəffaf keçirilməsini təmin etmişdir.

Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının yekun qiymətləndirilməsinə əsasən bir daha qətiyyətlə demək olar ki, Azərbaycanda hazırda qüvvədə olan Seçki Məcəlləsi beynəlxalq standartlara uyğun seçkilər keçirməyə imkan verir. İnamlı demək olar ki, qarşıdan gələn bələdiyyə seçkiləri də müvəffəqiyyətlə keçiriləcəkdir.

Sonra Ali Məhkəmənin Mülki Kollegiyasının sədri Şəlalə Məmmədova, Ali Məhkəmənin hakimləri Əsəd Mirzəliyev, Nigar Rəsulbəyova, Azər Hüseynov, Səadət Bəktəşi və Şahmurad Hidayev çıxış etmişlər.

Çıxışlarda, seçkilər zamanı dairə komissiyalarında namizədin qeydə alınmasına, qeydə alınmadan imtina barədə verilmiş qərarların əsaslandırılmasına, seçki ilə bağlı şikayətlərə baxılmasına, ekspert qruplarının rəylərinin hazırlanmasına, nümayəndələrin seçilməsinə xüsusi diqqət yetirilməsinin vacibliyi vurğulanmışdır.

Sonda Ramiz Rzayev DSK sədrələrinin suallarını cavablandırmışdır.

Ali Məhkəmədə Dəyirmi masa keçirilmişdir

2011-ci ildə iyul ayının 21-də Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsində “Azərbaycan ailələrinin mövcud problemlərinin həllinə yönəlmiş qanunvericilik bazası və onun təkmilləşdirilməsi perspektivləri” mövzusunda Dəyirmi masa keçirilmişdir.

Dəyirmi masa iştirakçıları qarşısında giriş sözü ilə çıxış edən Ali Məhkəmənin İnzibat-iqtisadi kollegiyasının sədri Hikmət Mirzəyev Azərbaycan Respublikasında son illər ailə problemlərinin həllinə diqqətin artdığını, uşaq hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı fundamental qanunvericilik bazasının yaradıldığını və bu sahədə Milli Qanunvericilikdə ardıcıl islahatların həyata keçirildiyini bildirmişdir.

Dəyirmi masada Ailə, Qadın və Uşaq problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin, Milli Məclisin, Ədliyyə Nazirliyinin, Konstitusiya Məhkəməsinin, Ali Məhkəmənin nümayəndələri və İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkil Ombudsman çıxış etmişlər.

Dəyirmi masa iştirakçıları mövzu ətrafında aliment ödənilməsi və onunla bağlı problemlər, nikah və boşanmalarda əmlak münasibətlərinin tənzimlənməsi və övladlığa götürmə ilə bağlı mexanizmin təkmilləşdirilməsi məsələlərinə ayrıca diqqət yetirmiş, geniş müzakirələr aparmış və həmin məsələlərin təkmilləşdirilməsi məqsədi ilə öz tövsiyələrini vermişlər.

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR**Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayevin
Ukraynaya səfəri**

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayev Avropa Şurasının üzvü olan dövlətlərin Ali Məhkəmə sədrələrinin “İnsan hüquqlarının milli səviyyədə müdafiəsində Ali Məhkəmənin rolu” mövzusunda keçirilmiş dəyirmi masada iştirak etmək üçün Ukraynanın paytaxtı Kiyev şəhərində səfərdə olmuşdur.

2011-ci il sentyabrın 22-də keçirilmiş dəyirmi masa Avropa Şurası Nazirlər Komitəsində Ukraynanın sədrliyi və dəstəyi ilə təşkil olunmuşdur.

Avropa Şurasının üzvü olan 47 ölkənin Ali Məhkəmə sədrələrinin və ekspertlərinin iştirakı ilə keçirilən bir günlük dəyirmi masada insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində mövcud olan problemlər müzakirə olunmuşdur.

Dəyirmi masanın açılışında Ukrayna Ali Şurasının sədri Vladimir Litvin, Ukrayna Ali Məhkəməsinin sədri Vasiliy Onopenko, Avropa İttifaqı Ali Məhkəmə sədrələri Assosiasiyasının başçısı, Avstriya Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri, professor, doktor İrmqard Qris nitq söyləmişlər. Venesiya Komissiyasının katibi Tomas Markert İnsan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində dövlət vəzifəsinin icrası mexanizmində Ali Məhkəmənin rolu, Almaniya Federativ Respublikası Federal Ali Məhkəməsinin sədri, professor, doktor Klaus Tolksdorf İnsan hüquqlarının milli səviyyədə müdafiəsində Ali Məhkəmənin rolu ilə bağlı əsas məruzələrlə, Çexiyanın Ali Məhkəməsinin sədri, doktor İva Brojova, Polşa Ali Məhkəməsinin sədri və Ali Məhkəmənin Mülki Palatasının sədri, professor, doktor Tadeuş Ereçinski, Latviya Ali Məhkəməsinin sədri İvars Biçkoviçs isə məruzələrlə çıxış etmişlər.

Tədbirdə Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev “Məhkəmə hakimiyyəti və dövlət hakimiyyəti sistemində Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin yeri” mövzusunda məruzə etmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət quruculuğunu özünün inkişaf yolu seçmiş, insan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsini və təminatını ön plana çəkmişdir. Bu gün respublikamız insan hüquqlarının təmin olunması naminə dünya birliyinə sıx inteqrasiyaya, Avropa ölkələri ilə dostluq və əməkdaşlıq əlaqələrinin yaradılmasına və genişləndirilməsinə xüsusi önəm verir.

Ali Məhkəmənin sədri vurğulamışdır ki, Azərbaycan 2001-ci ildə Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv qəbul edildikdən sonra qısa müddət ərzində bir çox Avropa Konvensiyalarına, o cümlədən 15 aprel 2002-ci ildə isə “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasına qoşulmuşdur. Ali Məhkəmənin təcrübəsində beynəlxalq hüquqi aktlara, xüsusən də “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəalarına, Avropa Məhkəməsinin presedent rolunu oynayan qərarlarına diqqət yetirmək və bu qərarlara istinad etmək fəaliyyətimizin əsas məqamlarından birinə çevrilmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri müzakirə olunan mövzu ilə bağlı diskussiyalarda fəal iştirak etmiş, insan hüquqlarının milli səviyyədə müdafiəsi ilə bağlı dəyirmi masa iştirakçılarının suallarını cavablandırmışdır.